

Mogelijkheden voor samenwerking op het gebied van witwasbestrijding bij banken

Carmen Hughes

(s1532146)

Begeleider: Prof.dr. P. Nieuwebeerta

Tweede lezer: Dr. A.J. van Doorn

Scriptie geschreven in het kader van de Master Forensische Criminologie aan de Faculteit der Rechtsgeleerdheid, Universiteit Leiden

Datum: 28-02-2020

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Colofon:

Deze scriptie is tot stand gekomen als gevolg van een stage inclusief scriptie. De stageplek is het Nederlands Compliance Instituut, Cypresbaan 19 2908 LT Capelle aan den IJssel. De stagebegeleider is Eric Schuiling.

Inhoudsopgave

Abstract	6
Voorwoord.....	7
Hoofdstuk 1: Inleiding	8
1.1 Witwasbestrijding en de rol van banken.....	8
1.2 Samenwerking tussen banken bij witwasbestrijding.....	10
1.3 Doel van dit onderzoek.....	11
1.4 Onderzoeksvragen	12
1.5 Onderzoeksmethoden.....	13
1.6 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie	13
Hoofdstuk 2: Witwassen: Aard, omvang en gevolgen.....	14
2.1 Definitie witwassen	15
2.2 Omvang witwassen.....	17
2.3 Gevolgen van witwassen.....	18
Hoofdstuk 3: Witwasbestrijding bij banken.....	19
3.1 Banken en hun financiële producten.....	20
3.2 Het Nederlandse bankenlandschap.....	20
3.3 Verplichtingen banken op het gebied van witwasbestrijding	21
3.4 Ingewikkeldheden voor banken bij witwasbestrijding	25
Hoofdstuk 4: Methoden.....	26
4.1 Online vragenlijst onderzoek	26
4.1.1 De vragenlijst.....	26

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

4.1.2 De onderzoekspopulatie	28
4.1.3 De respondenten.....	29
4.1.4 Analyses van de enquête data	31
4.2 Semigestructureerde interviews	31
4.2.1 De vragen.....	31
4.2.2 De onderzoekspopulatie en respondenten	32
4.2.3 De interviews	33
4.2.4 Data analyse	33
Hoofdstuk 5: Resultaten	34
5.1 Cliëntenonderzoek en transactiemonitoring bij banken.....	35
5.1.1 Vragenlijst.....	35
5.1.2 Interviews	37
5.2 Problemen m.b.t. huidige werkwijzen	39
5.2.1 Vragenlijst.....	39
5.2.2 Interviews	40
5.3 Huidige samenwerkingen tussen banken	42
5.3.1 Vragenlijst.....	43
5.3.2 Interviews	45
5.4 Invulling mogelijke samenwerking	47
5.4.1 Vragenlijst.....	47
5.4.2 Interviews	53

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Hoofdstuk 6: Conclusie en discussie	57
6.1 Samenvatting.....	57
6.1.1 Hoe vindt cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden, op dit moment plaats bij banken?	58
6.1.2 Welke problemen spelen er bij Nederlandse banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?	58
6.1.3 Op welke manier wordt er op dit moment samengewerkt bij cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden?	59
6.1.4 Op welke manier kan invulling worden gegeven aan een mogelijke verbeterde samenwerking tussen banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?.....	59
6.2 Beperkingen van dit onderzoek.....	60
6.3 Aanbevelingen vervolgonderzoek	62
6.4 Aanbevelingen voor de praktijk	63
Literatuurlijst	65
Bijlagen	72
Bijlage 1.....	72
Bijlage 2.....	79

Abstract

In deze studie is getracht om mogelijkheden voor interbancaire samenwerking op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden, te onderzoeken. Steeds vaker wordt namelijk in de bankensector de wens uitgesproken om het cliëntenonderzoek en/of transactiemonitoring op een meer gezamenlijke wijze uit te voeren, om efficiënter en effectiever te werk te kunnen gaan. Banken hebben namelijk de wettelijke verplichting om witwaspraktijken te weren uit het financiële stelsel, de zogenaamde poortwachtersrol. Door middel van een online vragenlijst en diepte-interviews zijn visies van personen, die te maken hebben met witwasbestrijding in de bankensector over verbeterde interbancaire samenwerking, verkregen. Uit dit onderzoek is gebleken dat witwasbestrijding bij banken op dit moment nog te maken heeft met belemmeringen. De meeste respondenten zijn van mening dat een verbeterde interbancaire samenwerking op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring ervoor kan zorgen dat banken hun poortwachtersrol op een effectievere manier kunnen uitvoeren. Dit kan echter niet zomaar. Er zullen wetwijzigingen met betrekking tot privacyregelgeving moeten plaatsvinden om samen te kunnen gaan werken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring. Hoe deze verbeterde samenwerking precies invulling moet krijgen, daar zijn de respondenten verdeeld over.

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterscriptie die ik heb geschreven in het kader van mijn master Forensische Criminologie aan de Universiteit Leiden. Dit onderzoek is verricht bij het Nederlands Compliance Instituut (NCI), tijdens mijn stage dat tussen juni 2019 en september 2019 heeft plaatsgevonden. Dit bedrijf is onder andere een kenniscentrum op het gebied van witwasbestrijding. Dit onderzoek is een verkenning voor mogelijkheden voor banken om samen te werken op het gebied van witwasbestrijding, verricht door middel van een enquête en interviews. De enquête en interviews zijn opgesteld en uitgevoerd met hulp van de medewerkers van het NCI.

Het was bijzonder prettig en goed om dit onderzoek uit te voeren bij het NCI. Allereerst gezien de begeleiding van Eric Schuiling, die altijd erg behulpzaam is geweest en tevens veel kennis bezit over het onderwerp van dit onderzoek. Ik wil hem dan ook hartelijk bedanken voor zijn hulp, scherpe suggesties en motiverende woorden gedurende dit proces. Tevens zou dit onderzoek zonder de contacten en het netwerk van het NCI niet mogelijk zijn geweest. Veel dank aan alle respondenten die de moeite hebben genomen om de enquête in te vullen en aan alle respondenten die ik heb mogen interviewen.

Daarnaast wil ik ook mijn scriptiebegeleider Paul Nieuwbeerta bedanken voor de goede begeleiding tijdens het schrijven van de scriptie, de nuttige feedback en suggesties.

Hoofdstuk 1: Inleiding

1.1 Witwasbestrijding en de rol van banken

Witwassen staat momenteel meer in de belangstelling dan ooit. Steeds vaker staan verschillende Nederlandse media vol met nieuwsberichten over witwasschandalen of schokkende cijfers over het bedrag dat in Nederland jaarlijks wordt witgewassen (Tromp, 2019). Ook de bankensector en de overheid onderschrijven de ernst van deze vorm van crimineel gedrag. Zo omschrijft De Nederlandsche Bank (DNB) financieel-economische criminaliteit als één van de voornaamste risico's van de financiële sector in haar publicatie Toezicht Vooruitblik van dit jaar (De Nederlandsche Bank, 2019). Daarnaast vermeldde de minister Hoekstra van Financiën in zijn agenda financiële sector van 2018, dat het tegengaan van witwassen ook een zeer hoge politieke prioriteit is (Hoekstra, 2018). Dit alles om ervoor te zorgen dat misdaad niet loont.

Banken hebben, net als andere financiële instellingen, een belangrijke positie bij het bestrijden van witwassen. Zij kunnen aan criminelen de toegang beletten tot het financiële stelsel. Wanneer een persoon een rekening opent bij een bank, kan de bank proberen te beletten dat criminelen gelden omzetten in geld met een ogenschijnlijk legale oorsprong. Banken hebben hierdoor een sleutelpositie in het financiële stelsel, aangezien zij dus criminelen kunnen weren uit het financiële stelsel. Dit wordt ook wel de poortwachtersrol van de banken genoemd. Om de taak als poortwachter te kunnen vervullen, moeten banken weten wie hun klanten zijn en hun financiële gedrag bijhouden. Dit wordt gedaan door middel van een cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, zoals verplicht is gesteld in artikel 2a van de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft). Bij het cliëntenonderzoek wordt onder andere nagegaan wie de cliënt is en wat het doel en de aard van de relatie is (Elmas, Rogozinski & Vis, 2019). Hierna wordt door de bank een risico-inschatting van de cliënt gemaakt. Wanneer de relatie is aangegaan, worden de activiteiten

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

van de cliënt gemonitord, zo ook de transacties. Wanneer financieel gedrag niet past bij het risicoprofiel van de cliënt, is er sprake van een ongebruikelijke transactie die gemeld moet worden aan de FIU-Nederland. De Wwft heeft de verplichtingen om cliëntenonderzoeken uit te voeren en transacties te monitoren *principle-based* opgeschreven. Dit houdt in dat deze wet niet voorschrijft op welke wijze deze verplichtingen moeten worden verricht, maar alleen welk resultaat dit moet opleveren (Elmas, Rogozinski & Vis, 2019). Elke bank moet dus een eigen beleid opstellen waaruit blijkt hoe zij ervoor gaan zorgen dat zij de verplichtingen van de Wwft bereiken en zo dus witwassen bij hun bank proberen te voorkomen.

De bankensector is de afgelopen tijd volop aan het investeren in hun cliëntenonderzoek en transactiemonitoring (Vermeulen, 2019). Honderden tot duizenden nieuwe medewerkers worden aangenomen om deze taak uit te voeren. In het Financieele Dagblad werd bericht dat de kosten voor het antiwitwasteam bij ING in het tweede kwartaal van 2019 met 4,4% is gestegen (Rooijers, 2019). Binnen één kwartaal zijn zo'n 500 nieuwe werknemers aangenomen om zich bezig te houden met onderzoek naar cliënten en het bijhouden van de transacties. Daarbij is dit allesbehalve een gemakkelijke klus, aangezien de overgrote meerderheid van de cliënten niet bezig is met het witwassen van geld. Dit werk wordt daarom regelmatig beschreven als zoeken naar een speld in de hooiberg.

Deze recente aandacht van banken om witwassen te bestrijden, lijkt niet helemaal uit de lucht te komen vallen. Een directe aanleiding is de miljoenenschikking voor ING Bank. In september 2018 maakte het Openbaar Ministerie bekend dat de ING Bank de hoogste schikking ooit in Nederland heeft geaccepteerd: 775.000.000 euro. Na de uitvoering van verschillende strafrechtelijke onderzoeken naar witwassen door de fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst (FIOD) en politie, kwam naar voren dat de verdachten één of meer bankrekeningen aanhielden bij ING. Om deze reden ontstonden vermoedens dat ING niet voldoende onderzoek verrichtte naar haar klanten, transacties niet adequaat monitorde en

ongebruikelijke transacties gebrekkig meldde aan de FIU-Nederland. Uit het onderzoek dat daarop volgde, bleek dat ING in Nederland jarenlang de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme (Wwft) structureel had overtreden (Openbaar Ministerie, 2018). Het OM verwijt ING dat zij niet genoeg aandacht heeft besteed aan het voorkomen van witwassen. Zo bleken onder andere cliëntdossiers onvolledig, het transactiemonitoring systeem onvoldoende te functioneren en ontbrak kwalitatieve en kwantitatieve personele capaciteit bij de bank om de Wwft adequaat te kunnen naleven. Het strafrechtelijk onderzoek wees uit dat dit onder meer werd veroorzaakt door onvoldoende aandacht voor het belang van het naleven van de Wwft, omdat commerciële doeleinden een hogere prioriteit hadden. De focus lag niet op wettelijke verplichtingen, maar op het behalen van winst. Problemen omtrent financieel-economische criminaliteit werden niet op duurzame wijze opgelost, maar steeds werden korte termijn keuzes gemaakt. Hierdoor konden klanten van ING de afgelopen jaren de rekeningen van ING gebruiken voor criminele activiteiten, zonder daarbij hinder te ondervinden. Dit terwijl de bank volgens het OM deze criminele rekeningen wel had kunnen onderscheppen.

1.2 Samenwerking tussen banken bij witwasbestrijding

Op dit moment voeren de Nederlandse banken deze klantenonderzoeken en het monitoren van transacties allemaal zelf uit. In de afgelopen tijd wordt vanuit meerdere hoeken, waaronder de banken en DNB, de wens uitgesproken om als banken onderling meer te gaan samenwerken op dit gebied. Zo sprak bestuursvoorzitter Maurice Oostendorp van de Volksbank in februari 2019 deze wens uit in het Financieele Dagblad (De Boer, 2019). Ook topmannen van de Rabobank hebben in dezelfde maand van 2019 uitgesproken een samenwerking tussen banken te willen, om de pakkans van witwassers te vergroten (NU.nl, 2019). In een interview met bestuurslid van DNB Frank Elderson uit april 2019 werd bevestigd dat banken de wens hebben om samen te werken op het gebied van

cliëntenonderzoek en het monitoren van transacties (Kleinnijenhuis, 2019). In plaats van het werk allemaal individueel te doen, zou het bundelen van krachten er volgens hem voor kunnen zorgen dat witwassen sneller en efficiënter kan worden bestreden. Onder meer door het uitwisselen van cliënteninformatie. Uit berichtgeving in de media van de afgelopen periode kan worden opgemaakt dat de bankensector een verlangen heeft naar meer onderlinge samenwerking, om witwassen bij banken beter te kunnen bestrijden. Tijdens het schrijven van deze scriptie werd duidelijk dat banken hiermee bezig zijn. De Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) publiceerde in september 2019 dat vijf Nederlandse banken, in verband van de NVB, aan het onderzoeken zijn of ze een organisatie kunnen opzetten voor het gezamenlijk monitoren van transacties (Nederlandse Vereniging van Banken, 2019b).

Op dit moment wordt meer samenwerking tussen banken dus gezien als een mogelijke manier om de poortwachtersfunctie van de banken beter te kunnen vervullen (Nederlandse Vereniging van Banken, 2018; Driessen 2019; Betlem, 2019; De Boer & Bökkerink, 2018). Met name omtrent cliëntenonderzoek en transactiemonitoring komt de wens voor onderlinge samenwerking steeds meer naar voren. Tot op heden hebben alleen banken in Scandinavië reeds een *joint venture* opgezet om samen te werken, specifiek op het gebied van cliëntenonderzoek (Nordea, 2019). Een *joint venture* is een samenwerkingsvorm waarbij een nieuwe onderneming wordt gestart. Hierbij zijn alle deelnemende partijen eigenaar van de onderneming en worden de winsten en kosten verdeeld. Het doel van dit samenwerkingsverband is om de processen met betrekking tot cliëntenonderzoek te verbeteren, om uiteindelijk financieel-economische criminaliteit zoveel mogelijk te weren. Over de precieze invulling van deze samenwerking is nog weinig bekendgemaakt.

1.3 Doel van dit onderzoek

Zoals hierboven duidelijk is geworden, ziet het ernaar uit dat banken behoefte hebben aan een sterkere onderlinge samenwerking, waarmee witwassen effectiever kan worden bestreden.

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Met dit onderzoek wordt onderzocht wat op dit moment de behoefte is bij banken op het gebied van samenwerking met betrekking tot cliëntenonderzoek en transactiemonitoring. Empirische onderzoeksinstrumenten worden ingezet om de algemene opinie binnen de sector te achterhalen. Zowel de huidige stand van zaken als de mogelijkheden voor de toekomst zullen aan bod komen. Het doel van deze studie is om uiteindelijk tot een te aanbeveling komen waarin de meest geschikte vorm van interbancaire samenwerking wordt geconcretiseerd. Daarom wordt in deze studie getracht de volgende centrale onderzoeksvraag te beantwoorden: *“Hoe kunnen banken in Nederland beter samenwerken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring ter voorkoming van witwassen?”*

1.4 Onderzoeksvragen

Deze centrale onderzoeksvraag zal met behulp van verschillende deelvragen worden beantwoord. De deelvragen voor deze studie luiden:

- a) Hoe vindt cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden, op dit moment plaats bij banken?
- b) Welke problemen spelen er bij Nederlandse banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?
- c) Op welke manier wordt er op dit moment samengewerkt bij cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden?
- d) Op welke manier kan invulling worden gegeven aan een mogelijke verbeterde samenwerking tussen banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?

1.5 Onderzoeksmethoden

Om de centrale onderzoeksvraag en de deelvragen te kunnen beantwoorden, zijn voor dit onderzoek twee onderzoeksmethoden toegepast. Er is een online vragenlijst uitgezet en er zijn diepte-interviews afgenomen.

De online vragenlijst is speciaal voor dit afstudeeronderzoek gecreëerd door mij, met behulp van mijn stageorganisatie het Nederlands Compliance Instituut. Gebruikmakend van het netwerk van mijn stageorganisatie, zijn e-mailuitnodigingen verstuurd naar 138 personen die werkzaam zijn bij verschillende organisaties om de vragenlijst in te vullen. Daarnaast heeft mijn stage organisatie de vragenlijst geplaatst op LinkedIn. In zowel de e-mail als het LinkedIn bericht stond een link naar de vragenlijst, die is uitgezet via het online survey programma SurveyMonkey. Uiteindelijk hebben 95 respondenten de vragenlijst ingevuld.

Daarnaast zijn ook semigestructureerde diepte-interviews afgenomen met personen die bij organisaties werken die te maken hebben met witwasbestrijding bij banken. Tijdens de interviews is het doel om onderbouwde visies van de respondenten te verkrijgen over mogelijke verbeterde samenwerking op het gebied van witwasbestrijding bij banken. Ook deze respondenten zijn benaderd via het netwerk van mijn stageorganisatie. In totaal zijn 20 personen uitgenodigd via e-mail. Uiteindelijk zijn er 9 interviews afgenomen.

1.6 Wetenschappelijke en maatschappelijke relevantie

Hoewel de onderzoeksvraag van deze studie vrij pragmatisch van aard is, is dit onderzoek nog steeds wetenschappelijk relevant. Tot nu toe is er nog geen wetenschappelijk onderzoek verricht naar het onderwerp ‘samenwerking tussen banken om witwasbestrijding te bevorderen’. Recentelijk worden door instanties en in de wetenschappelijke literatuur suggesties gedaan voor een efficiënter systeem (Hoekstra & Grapperhaus, 2019a), maar er is

nog geen sprake van daadwerkelijk onderzoek naar de invulling van zo een dergelijke samenwerking.

Dit onderzoek is – behalve wetenschappelijk – ook maatschappelijk zeer relevant, en wel om meerdere redenen. Ten eerste is witwassen een onderwerp waar op dit moment veel aandacht voor is, onder andere in de politiek en de media. Dit maakt het onderwerp actueel en relevant. Men wil er in Nederland zo veel mogelijk aan doen om de schade die witwassen aanbrengt te verkleinen. Dit wordt gerealiseerd door strenge wet- en regelgeving, maar de daadwerkelijke aanpak van de criminelen gebeurt nog niet op een efficiënte wijze. Er zijn geluiden vanuit de bancaire sector waaruit blijkt dat een betere onderlinge samenwerking witwasbestrijding zou vergemakkelijken, maar om ervoor te zorgen dat de samenwerking uiteindelijk zo goed mogelijk wordt geïmplementeerd, is een wetenschappelijk onderzoek nodig. Verder speelt hierbij de integriteit van de financiële sector een grote rol. Om het financiële stelsel in Nederland integer te houden, is een adequate uitvoering van de poortwachtersrol bij banken vereist. De integriteit van de financiële sector staat, naast twee andere onderwerpen, centraal in de meest recente agenda financiële sector van de minister van Financiën (Hoekstra, 2018). De minister acht het voor de maatschappij belangrijk dat binnen de financiële sector meer aandacht wordt besteed aan de poortwachtersrol en daarbij de integriteit.

Hoofdstuk 2: Witwassen: Aard, omvang en gevolgen

Voordat de onderzoeksvragen van dit onderzoek kunnen worden beantwoord, is het van belang dat het fenomeen witwassen wordt gedefinieerd, een korte beschrijving wordt gegeven van de omvang van witwassen en mogelijke gevolgen van witwassen worden benoemd.

2.1 Definitie witwassen

Voordat de onderzoeksvragen van dit onderzoek kunnen worden beantwoord, is het van belang dat het fenomeen witwassen wordt gedefinieerd. Witwassen is een misdrijf dat strafbaar wordt gesteld in artikel 420 van het Wetboek van Strafrecht. De wet maakt onderscheid tussen verschillende vormen van witwassen, namelijk opzetwitwassen (art. 420bisWvSr), gewoontewitwassen (art. 420ter WvSr) en schuldwitwassen (art. 420quater WvSr). In de wet staat dat witwassen het verhullen, verkrijgen, het omzetten of het voorhanden hebben van opbrengsten van misdrijven is, terwijl men de criminele herkomst kent (Verrest, 2006). De criminele herkomst slaat dan op het gronddelict dat aan het witwassen voorafgaat, zoals drugsdelicten, mensenhandel en oplichting.

In de wetenschappelijke literatuur wordt niet één vaste definitie van het verschijnsel witwassen gehanteerd. Witwassen bevat in ieder geval twee elementen. Ten eerste is er geld verkregen door middel van criminaliteit, wat inhoudt dat een gronddelict vooraf moet gaan aan het witwassen. Ten tweede wordt de herkomst van deze crimineel verkregen gelden verhuld, opdat het geld in het legale economische systeem kan worden gebracht. Het uiteindelijke doel van deze handelingen is om het illegaal verkregen geld in de legale wereld te kunnen besteden (AMLC, z.d.). De FATF hanteert de volgende definitie van witwassen: “Money laundering is the processing of these criminal proceeds to disguise their illegal origin” (FATF, z.d.).

Pheijffer (2019) benadrukt het verschil tussen de juridische en operationele definitie van witwassen. Witwassen in juridische zin kan al worden aangetoond wanneer geld, dat afkomstig is uit een misdrijf, verborgen of verhuld wordt. In de juridische praktijk wordt witwassen al snel aangenomen wanneer iemand niet kan uitleggen waar het geld vandaan komt. Naast deze juridische definitie, bestaat ook de operationele definitie van witwassen. Hierbij wordt bedoeld: het omzetten van illegaal naar legaal vermogen. Om aan de

operationele definitie te voldoen, moet dus een omzettingsproces hebben plaatsgevonden.

Over de operationele definitie wordt in de komende alinea meer duidelijk.

Om het verschijnsel witwassen beter te kunnen begrijpen, wordt in de wetenschappelijke literatuur, naast het geven van een definitie, regelmatig het proces van witwassen omschreven. Het proces van witwassen wordt dan omschreven aan de hand van verschillende fases. Dit wordt ook wel het vierfasenmodel genoemd. In dit model zijn vier fases te onderscheiden: plaatsing, versluiering, rechtvaardiging en integratie (Van Koningsveld, 2008; Elmas, Rogozinski & Vis, 2019). Bij de eerste fase, de plaatsing, worden de veelal contante criminele opbrengsten in het financiële systeem gebracht. Dit houdt meestal in dat de contanten, het chartale geld, op een betaalrekening wordt gezet. Het geld wordt dus omgezet in giraal geld. In deze fase hebben criminelen de toegang tot een financiële instelling, zoals een bank, nodig. In de tweede fase, de versluiering, is het doel om de herkomst van het geld te verhullen. Hierbij wordt het geld meerdere keren verplaatst, meestal door het geld over en weer over te boeken tussen bankrekeningen. Het bedrag wordt ook opgedeeld in meerdere kleinere bedragen. Dit maakt het moeilijk om na te gaan waar het originele bedrag vandaan komt. De derde fase is de rechtvaardiging. De crimineel verricht in deze fase een schijnhandeling om een ogenschijnlijke legale herkomst te geven aan het criminele geld. Dit wordt gedaan door bijvoorbeeld een schijnadministratie bij te houden, bijvoorbeeld bij een legitiem bedrijf. Een voorbeeld hiervan is dat crimineel geld vermengd wordt met legaal verkregen geld, door een hogere winst te schrijven in de administratie dan werkelijk gemaakt is. De laatste fase van het witwasproces is de integratie. Vanaf deze fase kan het criminele geld worden uitgegeven in de ‘bovenwereld’. Het doel van de witwasser is nu bereikt.

2.2 Omvang witwassen

De omvang van geld dat wordt witgewassen in Nederland kan nooit precies gemeten worden (Unger, et al., 2018). De bedoeling van witwassen is tenslotte om te verbergen dat het geld ooit illegaal verkregen is. Dit maakt een exacte meting simpelweg onmogelijk (Financial Action Task Force, z.j.). Daarnaast is witwassen een internationaal fenomeen, wat onderzoek nog moeilijker maakt. Om die reden moet de omvang van witwassen altijd worden geschat. Na het uitvoeren van een grootschalig onderzoek, schatten Unger et al. (2018) de jaarlijkse omvang van witwassen in Nederland op zo'n 16 miljard euro in 2014. Dit bedrag bevat zowel de stroom van witwasgeld uit het buitenland als het criminele geld dat in Nederland is verkregen en hier wordt witgewassen. In 2014 behelsde dit volgens de schatting respectievelijk 9,1 miljard en 6,9 miljard euro. Hieruit blijkt dat het meeste witwasgeld in Nederland van internationale aard is. Witwassen uitdrukken in cijfers op internationaal niveau is al helemaal een complexe klus. Schneider (2010) heeft door middel van literatuuronderzoek verschillende schattingen van de wereldwijde omvang van witwassen op een rij gezet, die zeer uiteenlopend bleken te zijn. Dit komt onder andere door de verschillen in methodieken om de omvang te meten. Daarnaast kunnen veel kanttekeningen bij de methoden wordt geplaatst. Een eenduidig antwoord op de vraag wat de omvang van witwassen is, lijkt tot op heden nog niet beschikbaar.

Cijfers van ongebruikelijke transacties die gemeld zijn aan de FIU-Nederland, zijn wel nauwkeurig en bruikbaar. In 2018 is een recordbedrag van 9,6 miljard euro verdacht verklaard door de FIU-Nederland (FIU-Nederland, 2019; Tromp, 2019). Dit bedrag komt voort uit bijna 58.000 meldingen van ongebruikelijke transacties. Echter, dit recordbedrag is slechts het deel van de criminele transacties dat bij de FIU terecht komt. Het is goed voor te stellen dat de omvang van financieel-economische criminaliteit nog voor een heel groot deel *dark number* betreft en dat de FIU-Nederland cijfers enkel het topje van de ijsberg laten zien.

2.3 Gevolgen van witwassen

Wanneer geld wordt witgewassen, zijn hier gevolgen aan verbonden. De literatuur wijst uit dat aan de gevolgen van witwassen in wetenschappelijk onderzoek tot nu toe nog weinig aandacht is besteed (Soudijn & Akse, 2012). Hierdoor kan het lastig zijn om een volledig overzicht hiervan te geven. Op het eerste gezicht lijkt het alsof het extra geld juist een positieve bijdrage levert aan de Nederlandse economie. Meer geld lijkt in het eerste opzicht goed voor de economie. Rensman et al. (2010) lieten zien dat een gronddelict van witwassen, handelen in drugs, op de korte termijn ook daadwerkelijk kan bijdragen aan het Bruto Nationaal Product. Ook kunnen op lokaal niveau bedrijven en gemeenten profiteren van witgewassen gelden, doordat witwassers investeren in lokale ondernemingen, zoals horeca, winkels en sportclubs (Soudijn & Akse, 2012). De effecten op de lange termijn zijn echter niet positief. Er bestaan talloze effecten van witwassen. Unger (2006) beschrijft in haar artikel de belangrijkste effecten van witwassen voor Nederland op macro-economisch niveau.

Ten eerste noemt Unger de directe financiële schade die bedrijven oplopen door witwassen. McDowell & Novis (2001) beschrijven dit gevolg uitgebreider dan Unger. Witwassers gebruiken vaak bedrijven om hun illegale geld te verhullen, waarbij ze legaal geld vermengen met illegaal geld. Hierdoor kunnen deze bedrijven producten of diensten aanbieden voor een lagere prijs dan de concurrentie die zich niet bezighoudt met witwassen. Deze oneerlijke concurrentie maakt het voor legitieme bedrijven heel moeilijk en misschien wel onmogelijk om zich staande te houden. Daarnaast zorgt witgewassen geld voor veranderingen in investeringen. Om hun geld legitiem te maken, willen witwassers hun geld investeren. Ze investeren bijvoorbeeld vaak het geld in vastgoed, omdat op deze sector minder toezicht is. Dit heeft als gevolg dat prijzen op een kunstmatige manier verhoogd zullen worden en een oneerlijke concurrentie ontstaat. Witwassers zijn namelijk bereid om, bijvoorbeeld bij vastgoed, een hogere prijs te betalen voor een goed. Hun doel is namelijk om

hun illegaal verkregen geld legitiem te maken. Verder trekt crimineel geld meer criminaliteit aan. Wanneer het witwassen lukt, worden criminelen in staat gesteld om hun illegale geld te gebruiken. Dit vergemakkelijkt het plegen van criminaliteit, omdat de criminele organisaties een legitiem uiterlijk hebben. Vervolgens zorgt dit voor meer kosten voor de overheid, die meer geld moeten uitgeven aan opsporingsdiensten (McDowell & Novis, 2001). De criminele organisaties hebben hoge inkomsten en kunnen zo weer uitbreiden. Daarnaast zorgt dit ook voor maatschappelijke consequenties. Soudijn (2016) benoemt dat het geweld in relatie tot witwassen in Nederland de afgelopen jaren is toegenomen. Dit geweld heeft te maken met de gronddelicten die aan witwassen vooraf gaan, bijvoorbeeld wanneer drugs verdwijnen, iemand in de keten onvoorzichtig is geweest of iemand zijn criminele geld niet ontvangt. Gjoni, Gjoni & Kora (2015) noemen deze effecten ook. Zij voegen ook nog de invloed op economische groeicijfers toe. Witwassen zou een significant negatief effect hebben op het tempo van de economische groei van een land. In het rapport van Soudijn & Akse (2012) komt naar voren dat door witwassen nationale economieën minder effectief zouden functioneren en daardoor landen de verkeerde beslissingen maken. Dit kan als gevolg hebben dat het vertrouwen in de financiële markt wordt geschaad en dit kan de stabiliteit in gevaar brengen. Dit kan dat weer zorgen voor een vertraging van de groei van de wereldeconomie, zoals Gjoni, Gjoni & Kora (2015) noemen. Wanneer het vertrouwen in de financiële markt eenmaal is geschaad, is het herstellen hiervan erg moeilijk (Beqiri & Beqiri, 2018; McDowell & Novis, 2001).

Hoofdstuk 3: Witwasbestrijding bij banken

Banken spelen een belangrijke rol bij de bestrijding van witwassen. Zij hebben, zoals hierboven al duidelijk werd, een zogenaamde poortwachtersfunctie van de financiële sector. Dit houdt in dat banken de financiële sector moeten beschermen tegen potentiële criminele

klanten en geldstromen. Niet alleen banken hebben een poortwachtersfunctie. Ook bijvoorbeeld trustkantoren, beleggingsinstellingen en betaalinstanties moeten deze taak vervullen (art. 1a Wwft).

3.1 Banken en hun financiële producten

Om witwasbestrijding bij banken te kunnen beschrijven, is het van belang dat het duidelijk is hoe banken werken en wat de financiële producten zijn die banken leveren. Van den Broek (2018) beschrijft banken simpel als een ‘geldhandelaar’. De banken brengen het aanbod en de vraag van geld bij elkaar. De diensten die banken verlenen, kunnen opgedeeld worden in vier kernactiviteiten: transformatie, betalingen, bemiddeling en handel op de financiële markten. De primaire activiteit van een bank is transformatie. Hierbij zetten spaarders en investeerders het geld op de bank en leent de bank het geld weer uit aan degenen die juist geld willen lenen. De spaarders krijgen rente van de bank, terwijl de leners rente aan de bank betalen. Het verschil tussen de ontvangen rente en de betaalde rente, is het renteresultaat. Het renteresultaat is een grote inkomstenbron voor een bank. Daarnaast zorgt een bank voor betalingen. Tegenwoordig betalen en ontvangen we dagelijks geld, waardoor we ons een wereld zonder de betaaldiensten van banken niet meer kunnen voorstellen. Betalingen door banken zijn dan ook een essentieel onderdeel van het huidige economische systeem. Verder houden banken zich ook bezig met bemiddeling. Dit zijn de verschillende financiële diensten die een bank kan leveren, bijvoorbeeld beleggingsbeheer of het afsluiten van een verzekering. Tot slot houden banken zich bezig met handel op de financiële markten om inkomsten te genereren.

3.2 Het Nederlandse bankenlandschap

De Nederlandse bankensector is relatief groot in verhouding tot de economie, ook in internationaal perspectief (De Nederlandsche Bank, 2015). In 2018 kende Nederland in totaal

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

76 banken, waarvan 24 banken van oorsprong Nederlands zijn (Nederlandse Vereniging van Banken, 2019a). De sector kenmerkt zich door dominerende grootbanken, namelijk ING, ABN Amro, Rabobank en Volksbank, die een ruim scala aan bancaire activiteiten uitvoeren. Nederland heeft dan ook één van de meest geconcentreerde bankensectoren van Europa, aangezien deze vier banken 80% tot 90% van de markt in handen hebben (Van Tilburg, 2013). Deze grootbanken worden ook wel systeembanken genoemd, omdat ze essentieel zijn voor het financiële systeem en het draaiende houden van de economie en de samenleving (Openbaar Ministerie, 2018). De balans van de vier systeembanken is maar liefst vier keer het nationaal product en hebben daarom een zogenaamde *'too big to fail'*-status: wanneer één van deze banken faalt, is dat funest voor de hele economie (Van Tilburg, 2012). Naast deze grootbanken, zijn ook talloze kleinere banken actief in de Nederlandse bankensector.

Het balanstotaal is de primaire maat voor het meten van de omvang van een bank. ING is de grootste bank van Nederland, met een balanstotaal van 887 miljard euro in 2018 (Banken.nl, 2019). Dit bedrag is 40% van het gehele balanstotaal van de banken in Nederland. Na ING is Rabobank de één na grootste, met 26% van het gehele balanstotaal. Het balanstotaal van ABN Amro bedraagt 17% van het gehele balanstotaal van banken in Nederland. Deze cijfers laten zien dat de grote systeembanken het bankenlandschap in Nederland domineren.

3.3 Verplichtingen banken op het gebied van witwasbestrijding

Zoals in de inleiding al naar voren is gekomen, hebben banken een sleutelpositie in het financiële stelsel. Zij kunnen het financiële systeem beschermen tegen witwassen en het financieren van terrorisme, waardoor de integriteit, stabiliteit en reputatie van het stelsel kan worden gewaarborgd (OM, 2018). Banken hebben dan ook wettelijke verplichtingen waar zij zich aan dienen te houden, om ervoor te zorgen dat zij het financiële stelsel beschermen.

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Bovendien kunnen banken gesanctioneerd worden bij het niet-naleven van deze verplichtingen, op basis van de Wwft en de Sanctiewet (Elmas, Rogozinski & Vis, 2019).

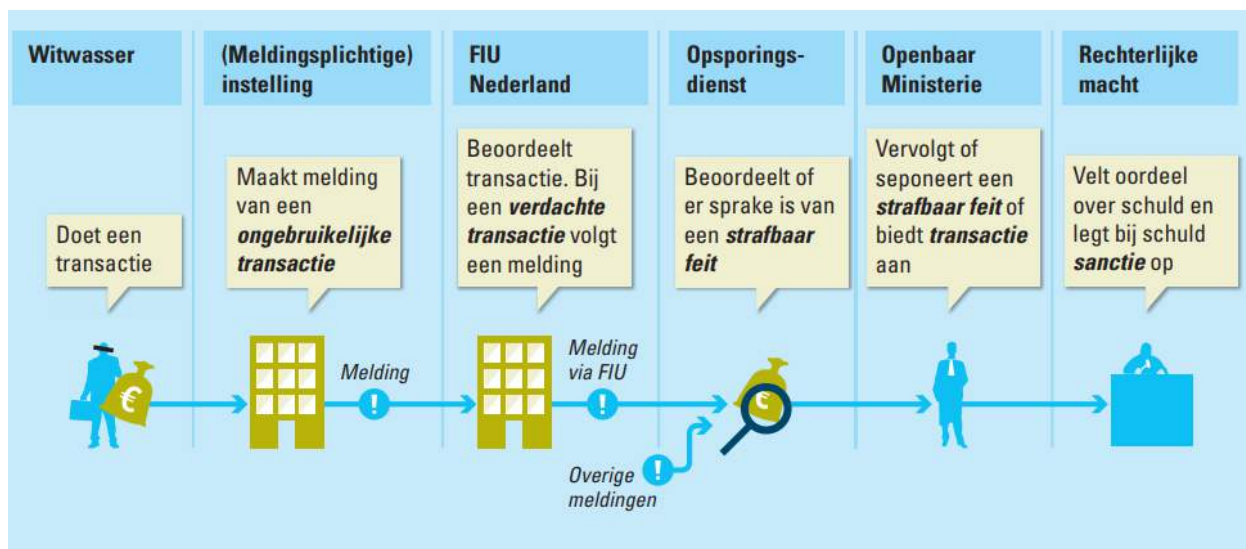
Witwasbestrijding staat sinds de jaren tachtig op de politieke agenda, toen men bang werd dat criminele organisaties de bovenwereld zouden aantasten met hun criminele vermogens (Pheijffer, 2010). Op internationaal niveau werd toen de Financial Action Task Force on money laundering (FATF) opgericht. De twee belangrijkste taken voor financiële instellingen die hieruit volgden, waren de identificatieplicht en meldplicht. De identificatieplicht hield in dat klanten van financiële instellingen zich moesten legitimeren voordat ze gebruik mochten maken van de producten en/of diensten van de instelling. Zo wist de instelling met wie zij zakendoen. De meldplicht betekende dat financiële instellingen melding moesten maken wanneer zij een ongebruikelijke transactie aantroffen. Deze twee verplichtingen zijn nog steeds aanwezig in de huidige Europese en Nederlandse wetgeving. De Europese regelgeving is dan ook continu in ontwikkeling: inmiddels is de Vierde Europese Anti-witwasrichtlijn in Nederland doorgevoerd in de Wwft en staan de Vijfde en Zesde Anti-witwasrichtlijn al klaar om geïmplementeerd te worden in nationale wetgeving (Elmas, Rogozinski & Vis, 2019).

De huidige Wwft kent vier kernverplichtingen, waaronder nog steeds de identificatieplicht en de meldplicht. Ten eerste dienen financiële instellingen cliëntenonderzoek te verrichten, ook wel het Know Your Customer (KYC) beginsel of het Customer Due Diligence (CDD) onderzoek genoemd. Hier valt onder andere de identificatie van de klant onder. Deze verplichting is *principle-based* en heeft een *risk-based approach* (Ligthart & Suijkerbuijk, 2009). *Principle-based* wil zeggen dat de wet niet voorschrijft hoe het cliëntenonderzoek moet worden uitgevoerd, alleen welk resultaat het moet opleveren. Er kan dus zelf invulling worden gegeven aan de wijze waarop het onderzoek plaatsvindt. *Risk-based approach* houdt in dat instellingen zelf inschatten welke risico's aan een bepaalde

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

klant, relatie, product of transactie zitten en zelf beslissen welke maatregelen en inspanningen worden ingezet om het risico te beheersen. De meeste instellingen werken met risicocategorieën: laag risico, normaal risico, verhoogd risico en onacceptabel risico. Het bepalen van de categorie hangt voornamelijk af van de cliënt, het land en de producten, diensten, afleveringskanalen en transacties.

Naast het cliëntenonderzoek dienen financiële instellingen verrichte of voorgenomen ongebruikelijke transacties onverwijld te melden aan de Financial Intelligence Unit (FIU), nadat het ongebruikelijke karakter van de transactie bekend is geworden (art. 16 Wwft). Of een transactie ongebruikelijk is, hangt af van objectieve en subjectieve indicatoren. De objectieve indicatoren zijn wettelijk vastgelegd in de Indicatorenlijst van het Uitvoeringsbesluit Wwft 2018 (bijlage bij art. 4). Wanneer een transactie voldoet aan één van deze indicatoren, moet de transactie hoe dan ook worden gemeld. Bij de subjectieve indicatoren is meer ruimte voor eigen interpretatie van de instelling, zoals de naam al doet vermoeden. Dit zijn de transacties waarbij “de instelling aanleiding heeft om te veronderstellen dat deze verband kan houden met witwassen of financieren van terrorisme” (Elmas, Rogozinski & Vis, 2019). Dit kan blijken uit de feiten of omstandigheden van het geval. Zodra de ongebruikelijke transactie is gemeld, onderzoekt de FIU de transactie nader, om te bekijken of de ongebruikelijke transactie als verdacht kan worden verklaard en gedeeld kan worden met opsporingsdiensten (FIU-Nederland, z.d.). Het Openbaar Ministerie beslist vervolgens of vervolging ingesteld wordt. Als dat het geval is, kan de rechter een straf opleggen. Hoe de keten omgaat met een ongebruikelijke transactie, is te zien in figuur 1 (Algemene Rekenkamer, 2014).

Figuur 1. Van ongebruikelijke transactie naar sanctie.

Noot. Herdrukt van “Bestrijden witwassen: stand van zaken 2013”, door Algemene Rekenkamer, 2014, 6 maart. Geraadpleegd van

<https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2014/03/06/bestrijden-witwassen-stand-van-zaken-2013>

Naast het uitvoeren van een cliëntenonderzoek en het melden van ongebruikelijke transacties, bestaan nog twee kernverplichtingen. De derde kernverplichting betreft de verplichting voor de instelling om zorg te dragen dat haar werknemers bekend zijn met de bepalingen van relevante wetgeving op het gebied van witwasbestrijding en om periodieke opleidingen aan medewerkers te bieden, die ervoor zorgen dat de werknemers op de juiste wijze cliëntenonderzoek kunnen uitvoeren en ongebruikelijke transacties kunnen herkennen (art. 35 Wwft). De laatste kernverplichting stelt de financiële instelling verplicht om de resultaten van de vaststelling en beoordeling van haar risico's vast te leggen, actueel te houden en op verzoek van de toezichthouders te verstekken aan de toezichthouders (art. 2b lid 3 Wwft).

3.4 Ingewikkeldheden voor banken bij witwasbestrijding

Naast de Wet ter voorkoming van witwassen en financieren van terrorisme, zijn ook de privacyregelgeving en de mededingingsregelgeving van belang voor de uitvoering van witwasbestrijding bij banken (Hoekstra & Grapperhaus, 2019b). Deze regelgeving maakt witwasbestrijding door banken ingewikkeld. De huidige privacyregelgeving zorgt op dit moment voor banken nog voor restricties met betrekking tot het gebruik van persoonsgegevens. De mededingingsregelgeving brengt hindernissen met zich mee wanneer banken willen gaan samenwerken.

Op basis van Europese grondrechten (art. 8 EVRM) hebben burgers recht op bescherming van persoonsgegevens. Uitzonderingen op dit recht kunnen gemaakt worden indien het ‘noodzakelijk is in een democratische samenleving’, waarbij een afweging gemaakt moet worden tussen de beperkingen van het grondrecht en het doel wat daarmee wordt nagestreefd (Wolfsen, 2019). Dit brengt beperkingen met zich mee voor banken, aangezien de dreiging van witwassen niet zonder meer het recht op privacy te boven gaat. Zo mogen banken het burgerservicenummer (BSN) van burgers niet gebruiken en mogen ze niet gegevens van klanten verifiëren in de basisregistratie personen (BRP) voor het voorkomen van witwassen. Het is de banken dan ook niet toegestaan om onderling informatie over klanten en hun transacties uit te wisselen.

De mededingingswetgeving heeft onder andere betrekking op het verbod op kartelvorming en het verbod op misbruik van een economische machtspositie (Hoekstra & Grapperhaus, 2019b). Er mogen geen onderlinge afspraken worden gemaakt die een eerlijke concurrentie kunnen belemmeren. Dit houdt voor een eventuele samenwerking tussen banken op het gebied van witwasbestrijding in dat deze samenwerking transparant, open en niet-discriminatoir behoort te zijn. Alle banken moeten dan kunnen toetreden als zij dat willen. Op het moment dat banken gegevens van klanten kunnen gaan uitwisselen, kan het zijn dat de

banken steeds machtiger worden, waardoor een gevaar voor schending van mededingingswetgeving kan ontstaan.

Hoofdstuk 4: Methoden

Deze studie beoogt meerdere deelvragen te beantwoorden: Hoe vindt cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden, op dit moment plaats bij banken?, Welke problemen spelen er bij Nederlandse banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?, Op welke manier wordt er op dit moment samengewerkt bij cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden? En: Op welke manier kan invulling worden gegeven aan een mogelijke verbeterde samenwerking tussen banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring? De centrale onderzoeksvraag voor dit onderzoek luidt: “Hoe kunnen banken in Nederland beter samenwerken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring ter voorkoming van witwassen?”

Om de onderzoeksvragen adequaat te kunnen beantwoorden, is in deze studie gebruikgemaakt van verschillende onderzoeksmethoden. Allereerst zijn online vragenlijsten ingevuld door 95 respondenten. Daarnaast zijn uitgebreide interviews gehouden met respondenten uit 9 verschillende organisaties. Hieronder bespreken we beide dataverzamelingen

4.1 Online vragenlijst onderzoek

4.1.1 De vragenlijst

Om een algemeen beeld te krijgen van antwoorden op de vier onderzoeksvragen van dit onderzoek is, speciaal voor dit afstudeeronderzoek door mij – maar met behulp van en in samenspraak met medewerkers van mijn stageorganisatie, het Nederlands Compliance

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Instituut –, een vragenlijst opgesteld. De gehele vragenlijst is opgenomen als bijlage 1 bij deze scriptie. Alvorens de vragen voor de enquête werden opgesteld, is een brainstormsessie gehouden, waarbij relevante onderwerpen voor de enquête op een rij zijn gezet. Deze onderwerpen zijn bedacht aan de hand van de reeds opgestelde onderzoeksvragen. Op basis van deze lijst van onderwerpen, zijn per onderzoeksvraag enquêtevragen ontwikkeld om voor te leggen aan de respondenten. Voorts zijn de enquêtevragen rondgestuurd aan een aantal medewerkers van de stageorganisatie, om feedback te verkrijgen. Deze feedback is verwerkt, waarna de enquêtevragen zijn ingevoerd in het online programma Survey Monkey. De online enquête is meermaals getest en aangepast.

In de uiteindelijke vragenlijst (zie bijlage 1) zijn – zoals gezegd – vragen opgenomen die betrekking hebben op alle vier de onderzoeksvragen van deze scriptie. Met betrekking tot de eerste onderzoeksvraag, die luidt “Hoe vindt cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden, op dit moment plaats bij banken?”, is de volgende vraag opgenomen: “In welke mate dragen onderstaande onderdelen in de huidige situatie volgens u bij aan effectieve witwasbestrijding bij banken?”

Met betrekking tot de tweede onderzoeksvraag, die luidt “Welke problemen spelen er bij Nederlandse banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?”, is de volgende vraag opgenomen: “In welke mate bereiken de banken volgens u hun doel als poortwachter met betrekking tot witwasbestrijding?”

Met betrekking tot de derde onderzoeksvraag, die luidt “Op welke manier wordt er op dit moment samengewerkt bij cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden?”, is de volgende vraag opgenomen: “In welke mate werken banken volgens u nu al samen op het gebied van witwasbestrijding?”

Met betrekking tot de tweede onderzoeksvraag, die luidt “Op welke manier kan invulling worden gegeven aan een mogelijke verbeterde samenwerking tussen banken op het

gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?”, zijn de volgende vragen opgenomen: “Staat u over het algemeen positief of negatief tegenover interbancaire samenwerking met betrekking tot witwasbestrijding?”, “Welke positieve aspecten ziet u bij een mogelijke samenwerking?”, “Welke risico’s en/of belemmeringen ziet u bij een mogelijke samenwerking?”, “Onder welke voorwaarden kan volgens u een succesvolle samenwerking tot stand komen?”, “Op welke onderdelen zouden banken volgens u moeten gaan samenwerken?”, “Welke vorm zou deze samenwerking volgens u moeten gaan aannemen?”

4.1.2 De onderzoekspopulatie

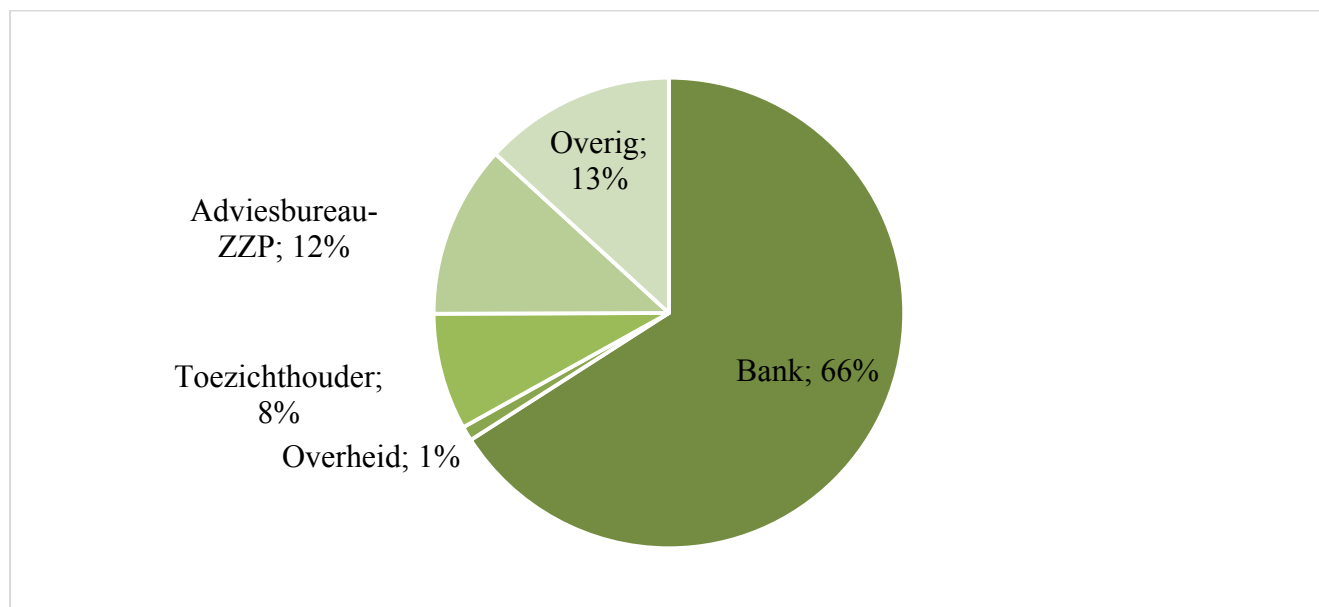
Om een beeld te krijgen van de mogelijke samenwerkingen tussen banken bij het bestrijden van witwassen, zou het ideaal zijn als alle werknemers in de bankensector die hierin inzicht hebben de ontwikkelde vragenlijst zouden invullen. Ofwel: onder de onderzoekspopulatie vallen alle actoren die iets te maken hebben met witwasbestrijding bij banken. Dit is echter vrijwel ondoenlijk. Voor het selecteren van diegenen aan wie een uitnodiging tot deelname aan het onderzoek kon worden verstuurd is daarom gebruikgemaakt van de database van het netwerk van het Nederlands Compliance Instituut. Hierin is gezocht op de volgende termen: bank, Autoriteit Persoonsgegevens (AP), Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdiensten (FIOD), Financial Intelligence Unit (FIU), Financieel Expertise Centrum (FEC), Ministerie van Financiën, Openbaar Ministerie (OM), Autoriteit Financiële Markten (AFM). Deze zoektermen leverde een lijst van 2043 personen op. In samenspraak met mijn begeleider bij het Nederlands Compliance Instituut is gekozen om niet naar alle personen van de lijst een mail te sturen, om ergernissen bij het netwerk te voorkomen. Wanneer namelijk een groot aantal mensen van één organisatie wordt gevraagd om een vragenlijst in te vullen, vergt dat veel tijd van de betrokken organisatie. Overvragen wordt mogelijk niet op prijs gesteld. Daarom is de lijst doorlopen en is een selectie gemaakt van 138 personen. Deze selectie is

gebaseerd op nauwe contacten van het NCI. De mail met een uitnodiging voor het invullen van de vragenlijst, is naar minstens één persoon van elke instantie verstuurd.

Op 20 juni 2019 is een uitnodiging voor het invullen van de vragenlijst verstuurd naar 138 personen. De vragen zijn uitgezet via het online survey programma SurveyMonkey. De respondenten zijn benaderd via e-mail en LinkedIn, waar een link naar de vragenlijst in stond. Hierbij werd vermeld dat de link naar de vragenlijst tot 14 juli 2019 open zou staan. In de ochtend van 15 juli 2019 is de vragenlijst gesloten.

4.1.3 De respondenten

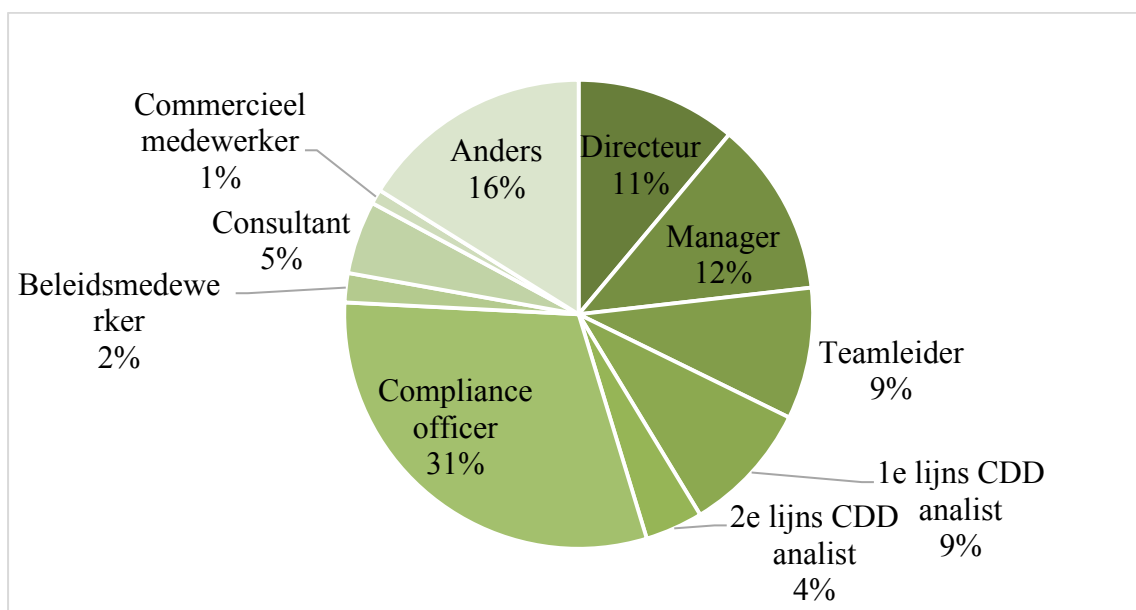
In totaal hebben 95 respondenten de vragenlijst ingevuld. Van de 95 respondenten, hebben 76 respondenten een volledige en bruikbare vragenlijst ingevuld. Een ruime meerderheid hiervan is werkzaam bij een bank (66%). Tien respondenten geven aan te werken bij een overige financiële instelling, zoals een trustkantoor, hypotheekbedrijf en verenigingen binnen de financiële sector. De andere respondenten zijn werkzaam bij een toezichthouder, een adviesbureau of is zzp'er. Slechts één respondent is werkzaam bij de overheid.

Figuur 2. Sectoren waarin de respondenten actief zijn.

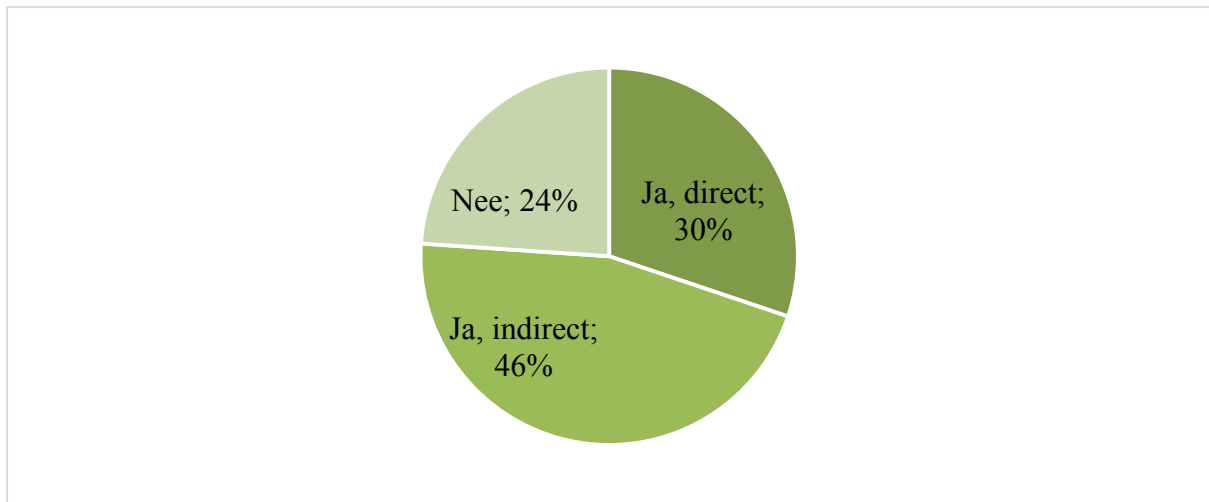
INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

De meeste respondenten (30%) hebben de functie van compliance officer binnen hun organisatie. 19 van de 23 compliance officers is werkzaam bij een bank. 32% van de respondenten heeft een leidinggevende functie binnen hun organisatie. 16% heeft de optie ‘anders, namelijk..’ ingevuld. Hier werden onder andere de functies privacy officer, beleidsmedewerker, hoofd juridische zaken en toezichthouder ingevuld. Welke functies de overige respondenten hebben, kan worden afgelezen uit figuur 3.

Figuur 3. Functies respondenten binnen de organisatie waar zij werkzaam zijn.

Het merendeel van de respondenten (46%) is indirect betrokken bij cliëntenonderzoek en/of transactiemonitoring. 30% is betrokken bij de directe operationele uitvoering van cliëntenonderzoek en/of transactiemonitoring. Het overige deel van de respondenten rapporteert niet betrokken te zijn bij cliëntenonderzoek en/of transactiemonitoring tijdens het werk.

Figuur 4. Respondenten die direct, indirect of niet betrokken zijn bij operationele uitvoering van cliëntenonderzoek en/of transactiemonitoring.

4.1.4 Analyses van de enquête data

Om de gegevens van de enquêtes te analyseren zijn de data in Excel gezet. In dit programma zijn de frequentieverdelingen berekend. De relevante uitkomsten van de analyses, worden gepresenteerd in de resultatensectie.

4.2 Semigestructureerde interviews

Naast het uitzetten van een vragenlijst, is gekozen om semigestructureerde kwalitatieve interviews af te nemen. Door middel van het afnemen van deze interviews kan dieper in worden gegaan op het onderzoeksthema en krijgen de respondenten de kans om hun visie uitgebreid te beschrijven. Zo kan inzicht worden verkregen over hoe verschillende betrokken partijen denken over de mogelijkheden van interbancaire samenwerkingen op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring.

4.2.1 De vragen

Tijdens deze interviews is dieper ingegaan op de uitkomsten van de enquête en is er ruimte voor suggesties. Deze interviews zijn semigestructureerd. Dit houdt in dat een interviewerschema is opgesteld, waar topics en/of vragen in staan die aan bod moeten komen

(Beyens & Tournel, 2010). Hoewel het interview gedetailleerd wordt voorbereid, is er dus ook ruimte voor spontaniteit en doorvragen, om zo veel mogelijk informatie te verkrijgen. De uitgebreide topiclijst is opgenomen in Bijlage 2 bij deze scriptie.

Wat betreft deelvraag 1 “Hoe vindt cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden, op dit moment plaats bij banken?”, zijn de respondenten gevraagd naar hun mening over hoe cliëntenonderzoek en transactiemonitoring op dit moment plaatsvindt bij banken en hoe effectief/efficiënt dit volgens hen is.

Wat betreft deelvraag 2: “Welke problemen spelen er bij Nederlandse banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?”, zijn de respondenten gevraagd of zij van mening waren dat de huidige problemen die bij banken spelen, volgens hen zouden kunnen worden opgelost door middel van samenwerking.

Wat betreft deelvraag 3: “Op welke manier wordt er op dit moment samengewerkt op het gebied van witwasbestrijding?”, zijn de respondenten gevraagd op welke gebieden banken op dit moment samenwerken en wat hun mening is over de invulling en het effect van deze samenwerkingen.

Wat betreft deelvraag 4: “Op welke manier kan invulling worden gegeven aan een mogelijke samenwerking tussen banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?”, zijn de respondenten onder andere gevraagd naar hun visie op hoe banken zouden moeten gaan samenwerken, welke belemmeringen of valkuilen zij voorzien en wie initiatief moet nemen bij het opzetten van de samenwerking.

4.2.2 De onderzoekspopulatie en respondenten

Wederom zijn via het netwerk van het Nederlands Compliance Instituut personen benaderd om mee te doen aan een interview. De respondenten werken allemaal bij organisaties die te maken hebben met witwasbestrijding bij banken. In totaal zijn er 20 personen per mail uitgenodigd. Na een week is er nog een herinneringsmail verstuurd. Een aantal van deze

personen is via e-mail benaderd door medewerkers van het NCI, wanneer deze persoon een bekende was van één van de medewerkers van het NCI. Dit is gedaan om de respons op het interviewverzoek zo hoog mogelijk te houden.

Uiteindelijk zijn er 9 interviews afgenomen met respondenten van twee toezichthouders, de Nederlandse Vereniging van Banken (NVB), drie grootbanken, twee kleine banken en de Financial Intelligence Unit (FIU). In verband met de privacy zullen de namen van de banken en toezichthouders niet worden genoemd. De vijf banken die zijn geïnterviewd, worden in de resultatensectie aangeduid met letters A tot en met E.

4.2.3 De interviews

De interviews zijn afgenomen op locatie van de desbetreffende respondent en duurde tussen de 45 minuten en één uur. Eén interview is telefonisch afgenomen, aangezien de respondent niet in de gelegenheid was om de onderzoeker te ontvangen. Telkens is er een collega van de stage instantie mee naar het interview gegaan, om het interview uit te typen en eventueel te helpen bij het doorvragen. In verband met de privacy van de respondenten zijn de interviews niet opgenomen. Ook zijn de uitwerkingen van de gesprekken na afloop naar de respondenten verstuurd, zodat zij deze konden controleren. Bij twee interviews hadden de respondenten een collega meegenomen, waardoor er twee respondenten waren. Deze collega's hadden ook kennis van het onderwerp, dus konden volgens de respondenten een goede aanvulling zijn tijdens het interview. Eén interview is in het Engels afgenomen, omdat de collega van de respondent geen Nederlands sprak. Het interview is na afloop wel vertaald naar het Nederlands.

4.2.4 Data analyse

Om orde te brengen in het onderzoeksmateriaal van de interviews, is een kwalitatieve data analyse uitgevoerd. Hierbij wordt de onderzoeksdata uiteengehaald, om het vervolgens te structureren (Boeije, 2005).

Bij het afnemen van kwalitatieve interviews, geven de respondenten meestal geen kant-en-klare antwoorden op de gestelde vragen in de juiste volgorde. Hierdoor heeft de onderzoeker, na afloop van de interviews, te maken met pagina's vol tekst met veel informatie. Om grip te krijgen op alle informatie, is het nodig om de ruwe data 'uiteen te rafelen', om te bepalen welke onderwerpen aan bod zijn gekomen en op welke onderzoeksvraag ze betrekking hebben (Boeije, 2005). Yin (2011) noemt dit ook wel 'demontage', waarbij de data in kleine stukjes wordt opgebroken. In dit onderzoek is dit gedaan door allereerst de tekstfragmenten handmatig te markeren naar onderzoeksvraag. De tekstfragmenten zijn met elkaar vergeleken, waarna werd bepaald welke fragmenten over hetzelfde onderwerp gaan. De fragmenten die bij elkaar horen, kregen dezelfde code. Vervolgens is de data weer gestructureerd, door de fragmenten met dezelfde codes naast elkaar te leggen, ze te vergelijken en te groeperen. Yin (2011) noemt dit ook wel 'hermontage'. Aan de hand van de verschillende onderwerpen die zijn herkend in de data, zijn de kopjes van de resultaten bepaald.

Hoofdstuk 5: Resultaten

Deze studie beoogt meerdere deelvragen te beantwoorden: Hoe vindt cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden, op dit moment plaats bij banken?, Welke problemen spelen er bij Nederlandse banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?, Op welke manier wordt er op dit moment samengewerkt bij cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden? En: Op welke manier kan invulling worden gegeven aan een mogelijke verbeterde samenwerking tussen banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?

In dit hoofdstuk zullen, in elke paragraaf, de antwoorden zoals verkregen in de enquête en interviews, op elke vraag worden besproken. Daarbij worden zowel de resultaten uit de vragenlijsten als de interviews in de deelparagrafen gepresenteerd.

5.1 Cliëntenonderzoek en transactiemonitoring bij banken

De eerste onderzoeksvraag waar de enquête en de interviews antwoord op geven is: *“Hoe vindt cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden, op dit moment plaats bij banken?”*

5.1.1 Vragenlijst

Om erachter te komen hoe cliëntenonderzoek en transactiemonitoring op dit moment plaatsvindt bij banken, is de respondenten van de vragenlijst gevraagd wat in de huidige situatie volgens hen bijdraagt aan een effectieve witwasbestrijding bij banken. Hierbij konden de respondenten van 21 onderdelen aangeven in welke mate zij deze vonden bijdragen aan witwasbestrijding in de huidige situatie. Er is gebruikgemaakt van een 5-puntsschaal waarbij gekozen kon worden uit de schalen: zeer geringe mate, geringe mate, neutraal, hoge mate, zeer hoge mate. Voor de analyse wordt aan elk onderdeel een cijfer toegekend, waarbij zeer geringe mate is gewaardeerd als 1 en zeer hoge mate als 5.

In tabel 1 kan worden afgelezen hoe de respondenten de verschillende onderdelen hebben beoordeeld. Het onderdeel ‘Sanctiemaatregelen wanneer niet wordt voldaan aan de eisen’ heeft de laagste gemiddelde score gekregen, namelijk 3.25 uit 5. Volgens de respondenten draagt dit onderdeel het minste bij aan effectieve witwasbestrijding bij banken in de huidige situatie. ‘De identificatie van risicovolle transacties’ wordt gezien als een onderdeel die in de hoogste mate bijdraagt aan effectieve witwasbestrijding bij banken, namelijk 4.21 uit 5.

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Tabel 1. Scores mate waarin onderdelen bijdragen aan witwasbestrijding bij banken

Onderdelen	Score (1 tot 5)
Sanctiemaatregelen wanneer niet wordt voldaan aan de eisen	3.25
Vierogenprincipe	3.52
Leidinggeven aan de uitvoering	3.58
Extern toezicht vanuit DNB en AFM	3.63
De mate waarop het werk risk-based plaatsvindt	3.63
Aandacht vanuit de maatschappij en politiek voor witwasbestrijding	3.64
De vertaling van wetgeving naar intern beleid	3.68
Medewerking van klanten	3.76
De helderheid van intern beleid en de werkinstructies	3.76
Volledigheid klantendossiers	3.84
Verantwoordelijkheden liggen op de goede plaatsen	3.87
Stimuleren van eigen oordeelvorming als aanvulling op de bestaande regels	3.96
De manier waarop het werk wordt georganiseerd	4
Prioriteiten van het management	4
Aanwezigheid van voldoende capaciteit	4.01
Nauwkeurigheid van de klantencontrole	4.05
Systeemondersteuning	4.13
Bewustwording & training	4.15
Nauwkeurigheid van de transactiecontrole	4.16
Aanwezigheid juiste kennis & vaardigheden	4.17
Identificatie risicovolle transacties	4.21

5.1.2 Interviews

Tijdens de interviews kwam het onderwerp hoe cliëntenonderzoek en transactiemonitoring bij banken op dit moment plaatsvindt ook aan bod. Allereerst proberen banken zo veel mogelijk financiële criminaliteit te detecteren door middel van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring. De nieuwe klanten worden gescreend voordat ze klant kunnen worden en het huidige klantenbestand wordt zo veel mogelijk op orde gehouden. Respondent van bank A beschrijft dit als “reactief georganiseerde misdaad bestrijden.” Het gaat hierbij om het kennen van je klant en je klant monitoren. Naast het feit dat hierdoor witwassers kunnen worden opgemerkt, kunnen de banken hun klanten ook beter bedienen wanneer ze hun klanten kennen. Respondent van bank C:

“Je moet je klant kennen en continu monitoren. We hebben ons CDD beleid en van daaruit kijken we of we de klant kennen en ook blijven kennen. Wat kunnen we van de klant krijgen en hoe kunnen we aanvullende info krijgen? We maken een risicoprofiel en op basis daarvan monitoren we de klant ook.”

Daarnaast hebben banken veelal een exitafdeling, die zich bezighoudt met het beëindigen van klantrelaties. Verder maken banken gebruik van systemen of robots, die alerts afgeven als iets verdachts wordt opgemerkt in de databestanden. Dit wordt gedaan aan de hand van scenario's en algoritmes. Hierbij heeft elke bank haar eigen risicobereidheid: de bereidheid van een organisatie om een bepaalde mate van risico te accepteren.

Wat hierbij ook duidelijk naar voren komt in een groot deel van de interviews, is dat recentelijk veel veranderingen hebben plaatsgevonden in de werkwijzen bij banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring. Respondenten die bij banken werken spreken vooral over de grote toename van medewerkers die klanten en transacties controleren. Zo spreekt een medewerker van grootbank C over “een enorme toename aan

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

CDD analisten binnen de bank en een enorme impuls aan tijdsbesteding om een dossier goed te maken.” Bank A: “Even voor je beeld, dat is meer dan 10% van de hele medewerkers portefeuille van onze bank. Dat is gekkenhuis. Dat is misschien wel 20%. Dat laat al zien hoe belangrijk het is.” Wederom bank A: “We houden elkaar voor de gek. Bank C probeert bij ons te plukken, wij proberen bij bank C te plukken. Dat komt omdat we de krachten niet bundelen.” Deze toename van medewerkers op de afdelingen van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring wordt ook opgemerkt bij de FIU-Nederland. Deze respondent geeft aan dat hij merkt dat er meer wordt gemeld en dat de kwaliteit van de meldingen ook ‘best wel oké’ zijn.

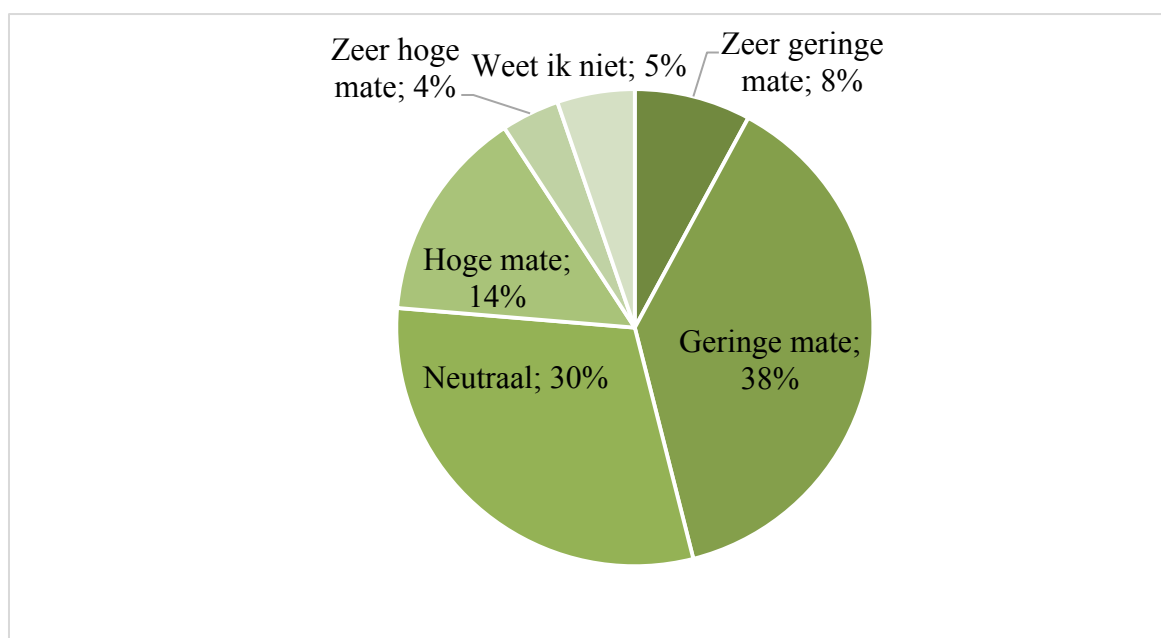
Ook komt naar voren dat veranderingen gaande zijn op het gebied van *awareness* over financiële criminaliteit bij banken. Bank C: “Het meest belangrijke is natuurlijk *awareness* van alle medewerkers die met klanten in aanraking komen of met deze processen bezig zijn.” Er wordt de laatste tijd bij banken meer over witwassen nagedacht en dat wordt door de respondenten beschreven als positief. De banken lijken hun taak als poortwachter steeds serieuzer te nemen. Zo vertelt een respondent van kleine bank E: “Er heeft al een enorme verbetering plaatsgevonden in de sector. Ook op het gebied van bewustwording. Natuurlijk zou het beter moeten zijn, maar de banken nemen hun taak serieus. Ze doen hun best, binnen de huidige omstandigheden en mogelijkheden.” Tijdens het interview met een medewerker van de NVB kwam deze verhoogde bewustwording ook naar voren, binnen de besturen van de banken: “Wat we wel kunnen zeggen, is dat er wel iets is veranderd de laatste jaren, als je kijkt banken als instituut. (...) Nu is de aandacht voor dit onderwerp ook duidelijk binnen het bestuur.”

5.2 Problemen m.b.t. huidige werkwijzen

De tweede onderzoeksvraag waar de enquête en de interviews antwoord op geven is: *“Welke problemen spelen er bij Nederlandse banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?”*

5.2.1 Vragenlijst

In de vragenlijst is de volgende vraag gesteld: “In welke mate bereiken de banken volgens u hun doel als poortwachter met betrekking tot witwasbestrijding?” Deze vraag gaat over of de banken met hun huidige werkwijze hun rol als poortwachter in de praktijk vervullen.

Figuur 5. Welke mate de banken hun doel als poortwachter bereiken.

46% van de respondenten meldt van mening te zijn dat de banken hun doel als poortwachter m.b.t witwasbestrijding niet voldoende bereiken. 30% staat er neutraal in. 19% vindt dat de banken in voldoende mate hun doel als poortwachter bereiken.

Er is ook een analyse gemaakt van de opinie van de ondervraagde bankmedewerkers. Van de respondenten die werkzaam zijn bij een bank, is 46% van mening dat banken hun poortwachtersrol in zeer geringe of geringe mate bereiken. Dit is gelijk aan de mening van alle respondenten bij elkaar. Respondenten met een leidinggevende functie bij een bank zijn

negatiever: 59% vindt dat banken hun rol als poortwachter niet in voldoende mate bereiken. De meeste compliance officers die werkzaam zijn bij een bank, vinden dat banken hun doel als poortwachter in geringe mate bereiken (42%). Opvallend is dat de enige drie respondenten die hebben ingevuld dat banken hun doel als poortwachter in zeer hoge mate bereiken, werkzaam zijn bij een bank.

5.2.2 Interviews

Verschillende soorten problemen kwamen naar voren tijdens de interviews met de respondenten. Hieronder worden de problemen die het meest naar voren kwamen uitgelicht en besproken.

Gegevens cliënten. Een veelgehoord punt van frustratie binnen de bancaire sector is de beperkte toegang tot gegevens van cliënten. Volgens een aantal respondenten kunnen banken niet aan hun wettelijke verplichtingen voldoen, doordat ze geen toegang hebben tot gegevens die de overheid wel bezit. Banken hebben bijvoorbeeld geen toegang tot de Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens, die persoonsgegevens van iedereen die in Nederland woont, of heeft gewoond, bevat. Zo stelt respondent van bank D: “Kan een bank een rol als poortwachter vervullen zoals die nu in de wet staat? Dan is het antwoord nee. Het ontbeert ons aan toegang tot zelfs de meest basale gegevens om deze poortwachtersfunctie serieus te kunnen vervullen.” Respondent van bank A sluit zich hierbij aan: “Kijk, de datakwaliteit is een enorme issue binnen elke bank. Ik denk dat wij de data moeten krijgen vanuit de gemeente. Denk bijvoorbeeld aan de Gemeentelijke Basisadministratie Persoonsgegevens.” Met name door de recente inwerkingtreding van de wet Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG), is het voor banken nog lastiger om met persoonsgegevens te werken. Zo vertelt respondent van bank E: “Er is op dit moment nationale wetgeving die ervoor zorgt dat organisaties informatie niet kunnen uitwisselen. Binnen een groep kun je wel informatie uitwisselen, maar formeel is de AVG een grote

belemmering.” Daarnaast hebben banken door technische ontwikkelingen steeds minder persoonlijk contact met cliënten en wordt het voor de banken minder duidelijk met wie ze zaken doen. Respondent van FIU-Nederland vertelde: “Je bent zo klant bij een bank en dat is natuurlijk ideaal commercieel gezien. (...). Het gaat allemaal zo snel dat het risico is dat we achter de feiten blijven aanlopen. Voor banken is het op dit moment erg lastig om een risico-inschatting te maken. Je kunt online klant worden en banken zien hun klanten niet meer.”

Doen wat ze kunnen. Vooral banken geven veelal aan dat ze van mening zijn dat ze binnen de kaders van de huidige wetgeving, zo veel mogelijk doen wat ze kunnen. Het gevoel heerst dat de overheid de banken beperkt om witwasbestrijding zo goed mogelijk uit te voeren. De meeste respondenten maken duidelijk dat voor het opzetten van een interbancaire samenwerking, het noodzakelijk is dat privacywetgeving eerst wordt veranderd. Zonder wetswijzigingen is het opzetten van een samenwerking onmogelijk.

Geen overzicht. Doordat banken op dit moment nauwelijks samenwerken, ontbreekt volgens de respondenten aan elke kant een overzicht van cliënten. Respondent van bank A legt uit hoe dit in de praktijk gaat: “Kijk stel ik heb een bedrijf en ik word geweigerd bij bank B, dan ga ik gewoon lekker shoppen bij de bank A. Met een ander verhaal. Dat gebeurt nu meer en meer.” Dit werkt inefficiëntie op het gebied van witwasbestrijding bij banken in de hand. Alle Nederlandse banken voeren op dit moment soortgelijke cliëntencontroles uit bij klanten, terwijl veel klanten ook klant zijn bij meerdere banken. Dit is frustrerend voor de banken, omdat steeds dubbel werk uitgevoerd moet worden. Respondent van bank A:

“Waar loopt ie nog meer? En zijn wij de enige risicodragende bank? In die zin zie ik veel raakvlakken en moeten we de krachten gaan bundelen. Het is gekkenhuis. Kijk, voor één klant, zijn we misschien 6 maanden bezig. En dat is bank B ook en dat is bank C ook. Dat is een gekkenhuis. En daar zitten volop mensen op. Compliance kijkt ernaar, onze hele

stamboom kijkt naar dat dossier. Dat doet bank B ook en bank C ook. Dan denk ik bij mezelf: *why?* Terwijl je dezelfde klant beoordeelt.”

Rolverdeling banken vs. overheid. Een aantal respondenten stelde dat er duidelijk een spanningsveld bestaat ten aanzien van de rolverdeling op het gebied van witwasbestrijding. De meeste respondenten vinden witwasbestrijding een overheidstaak. Zij blijven verantwoordelijk voor de opsporing van witwassers. Respondent van bank B:

“Het is belangrijk om de taken van het OM en de banken strikt te scheiden. OM moet zorgen voor de bewijslast, bank moet risico's beheersen. Bank moet bij minste signaal opletten: waar rook is, is vuur. Drempelgrens is al laag. Snel rapporteren en laat dan het OM aantonen of je al dan niet te maken hebt met witwassen. Je kunt het hele opsporingsapparaat niet bij banken neerleggen.”

Daarnaast noemt een respondent het delegeren van deze verantwoordelijkheid aan commerciële partijen ‘ineffectief.’ Ook hierbij wordt het probleem van geringe cliëntengegevens genoemd. Banken hebben geen toegang tot gegevens die nodig zijn om goede checks te doen. Overheidsinstanties hebben wel toegang tot deze gegevens, waardoor zij betere controles kunnen doen naar mogelijke witwassers. Bovendien is het wellicht ongewenst om te veel verantwoordelijkheid bij de banken te leggen, aangezien een commerciële partij dan semi-overheidskrachten krijgt. Witwassen is een maatschappelijk probleem en banken hebben veelal het gevoel dat de overheid hen de taak, om dit probleem te verhelpen, deels oplegt.

5.3 Huidige samenwerkingen tussen banken

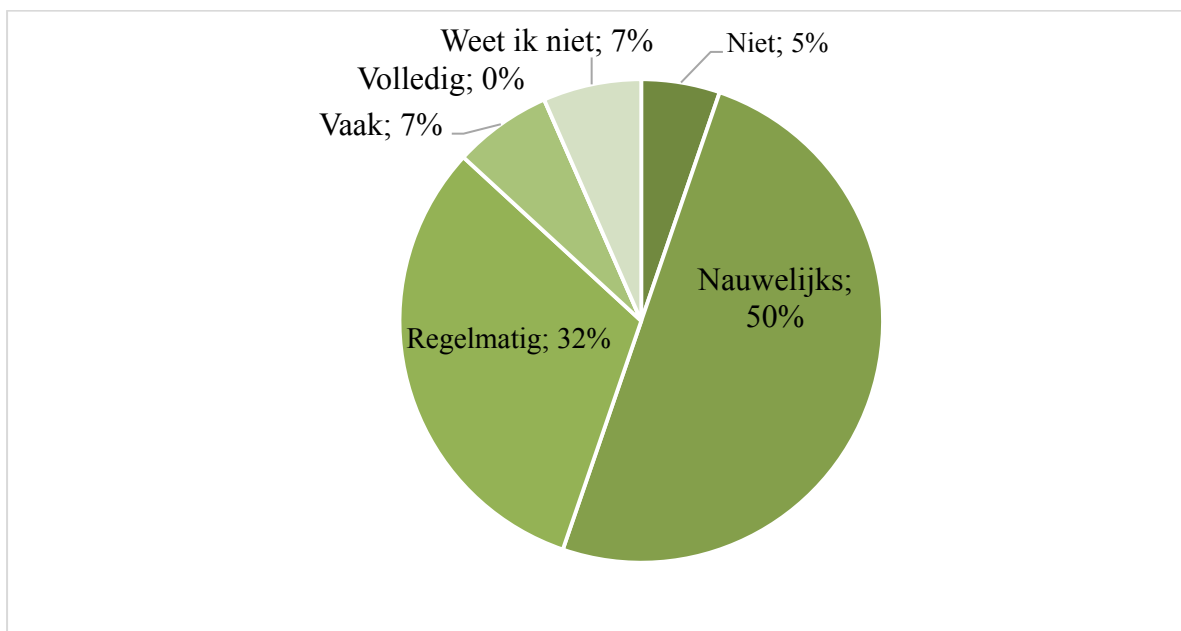
Om te verkennen wat de mogelijkheden zijn voor een verbeterde samenwerking tussen banken op het gebied van witwasbestrijding, is het nodig om te weten op welke manier banken op dit moment al samenwerken. De derde onderzoeksvraag waar de enquête en de

interviews antwoord op geven is: ***“Op welke manier wordt er op dit moment samengewerkt bij cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden?”***

5.3.1 Vragenlijst

In de vragenlijst is de volgende vraag gesteld: “In welke mate werken banken volgens u nu al samen op het gebied van witwasbestrijding?” Deze vraag gaat over de perceptie van de mate van samenwerking tussen banken op het gebied van witwasbestrijding onder de respondenten.

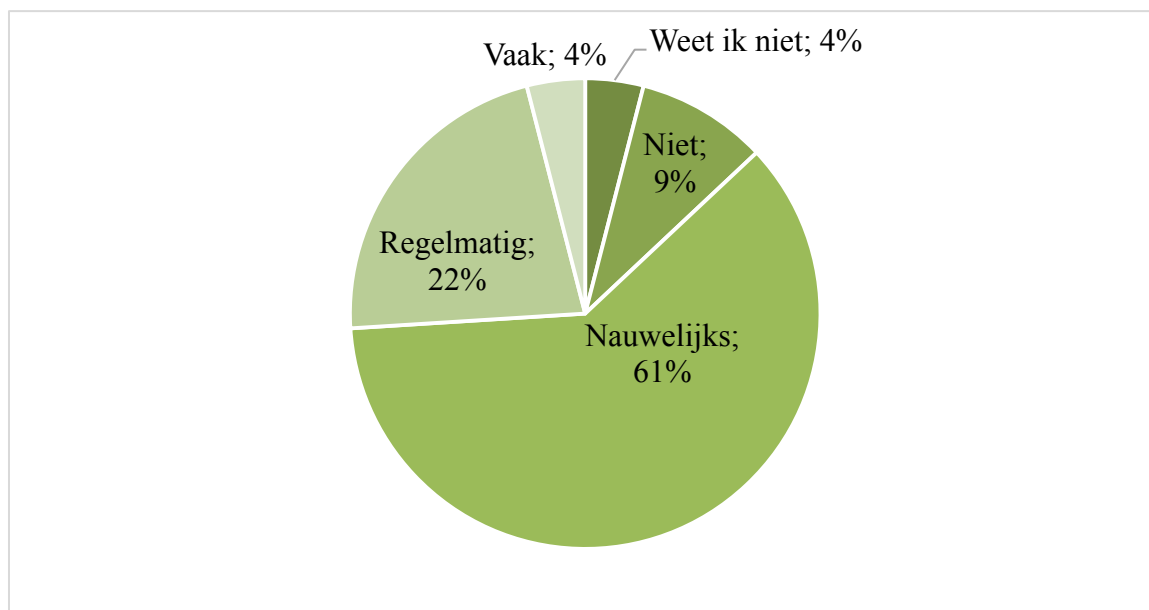
Zoals wordt gepresenteerd in figuur 6, geeft precies de helft van de respondenten aan dat banken op dit moment nauwelijks samenwerken op het gebied van witwasbestrijding. Echter, ruim 30% geeft aan dat banken regelmatig samenwerken om witwassen te bestrijden. Geen van de respondenten heeft aangegeven dat banken volledig samenwerken.

Figuur 6. Welke mate banken op dit moment samenwerken.

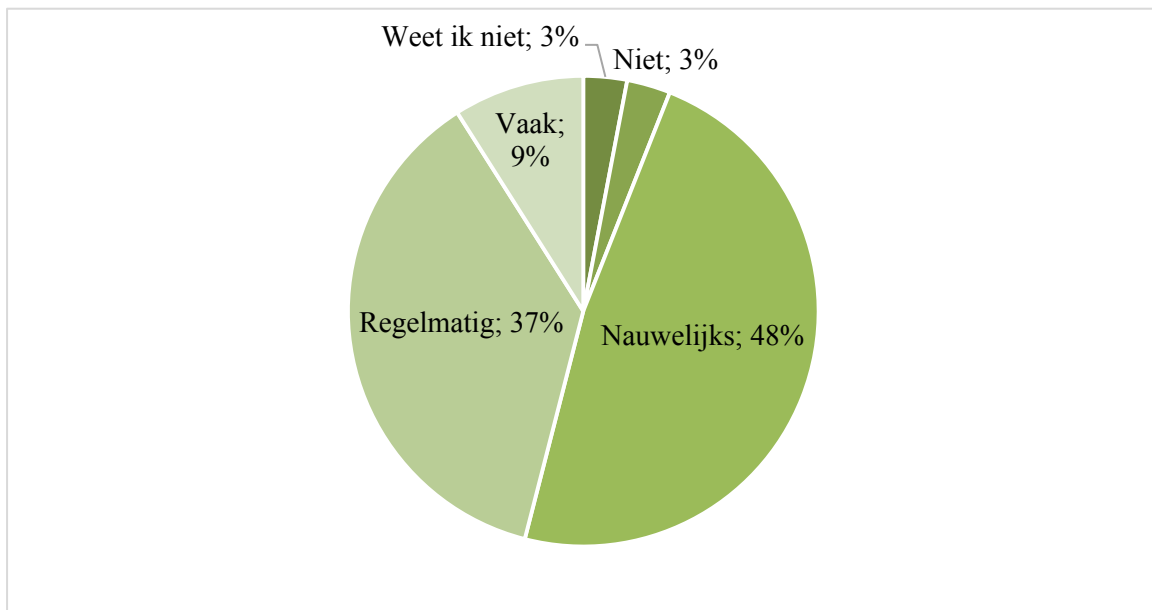
Van de bankmedewerkers meldt 58% dat banken nauwelijks samenwerken op het gebied van witwasbestrijding. De enige 4 respondenten die hebben ingevuld dat banken helemaal niet samenwerken, zijn medewerkers van een bank.

Verder is bekeken of de perceptie van samenwerking tussen banken afhankelijk is van hoe de respondent betrokken is bij de operationele uitvoering van cliëntenonderzoek en/of transactiemonitoring. Hieruit blijkt dat 70% van alle respondenten die direct betrokken zijn bij de operationele uitvoering van cliëntenonderzoek en/of transactiemonitoring, meldt dat banken niet of nauwelijks samenwerken op het gebied van witwasbestrijding. 22% meldt dat banken regelmatig samenwerken.

Figuur 7. Respondenten die direct betrokken zijn bij de operationele uitvoering van cliëntenonderzoek en/of transactiemonitoring.

Van de respondenten die indirect betrokken zijn bij de operationele uitvoering van cliëntenonderzoek en/of transactiemonitoring, zegt 51% dat banken niet of nauwelijks samenwerken op dat gebied. Wat opvalt is dat 37% van de respondenten die indirect betrokken zijn, zegt dat banken regelmatig samenwerken. Dit terwijl van de respondenten die direct betrokken zijn, 22% meldt dat er regelmatig samengewerkt wordt.

Figuur 8. Respondenten die indirect betrokken zijn bij de operationele uitvoering van cliëntenonderzoek en/of transactiemonitoring.

5.3.2 Interviews

Gedurende de interviews zijn verschillende soorten samenwerkingen naar voren gekomen. Hierbij is belangrijk om te vermelden dat niet iedere bank bij elke samenwerking betrokken is. Tijdens de interviews zijn zowel publiek-private samenwerkingen als private samenwerkingen aan bod gekomen. Deze scriptie richt zich echter alleen op private samenwerkingsverbanden.

Tijdens de meeste interviews is naar voren gekomen dat op dit moment nog niet veel met elkaar wordt samengewerkt tussen banken. De respondent van een toezichthouder: “Er wordt nog niet heel veel samengewerkt, meer in persoonlijke contacten van bank tot bank, maar banken zijn daar wel druk mee bezig.” Net als in de vorige paragraaf is beschreven, doen de banken wat hen betreft alles wat ze kunnen binnen de huidige kaders van de wet. “Banken werken samen voor zover dat kan en wettelijk mag (bank D).” Duidelijk komt naar voren dat de banken veel bezig zijn met uitzoeken hoe de interbancaire samenwerking verbeterd kan worden. Onderlinge samenwerking is op dit moment meer dan het in het

verleden geweest is. Bank B: “Interbancaire samenwerking gaat de laatste jaren beter en wordt meer en meer geïntensiveerd.”

De samenwerkingen waar op dit moment al wél gebruik van wordt gemaakt, zijn tijdens de interviews besproken. In de onderstaande kopjes worden twee bestaande samenwerkingen, die door de respondenten zijn aangehaald, en de effectiviteit van de samenwerkingen besproken

Nederlandse Vereniging van Banken. De Nederlandse Vereniging van Banken (NVB) wordt door de respondenten veelal genoemd als één van de huidige samenwerkingsverbanden. Respondent bank B: “Het is naar mijn oordeel, overigens mogelijk valide, miniem geweest. Het was beperkt tot samenwerkingsverband met NVB.” Bijna alle banken waarvan we respondenten hebben geïnterviewd zijn lid van de NVB. De NVB faciliteert onder andere werkgroepen waarin banken met elkaar kunnen overleggen over de problematiek en mogelijke oplossingen, maar ook over witwasscenario’s -en typologieën. Hierbij gaat het nadrukkelijk om kennisuitwisseling over witwaspraktijken. Naast privaat-private samenwerking, neemt de NVB ook de rol op zich van gesprekspartner tussen de private en publieke partijen.

Financieel Expertise Centrum (FEC). Een ander samenwerkingsverband dat meerdere keren ter sprake is gekomen, is het Financieel Expertise Centrum. Dit is een samenwerkingsverband tussen autoriteiten binnen de financiële sector. Zij zitten om de tafel met de banken en houden zich bezig met de centrale vraag: ‘Hoe kunnen we komen tot een betere witwasaanpak voor Nederland?’ Het doel van FEC is het versterken van de integriteit van de financiële sector. FEC heeft inmiddels twee taskforces opgericht voor terrorismefinanciering en serious crime. De, bij deze convenant betrokken partijen, wisselen informatie aan elkaar uit om deze vormen van criminaliteit tegen te gaan.

Effectiviteit van de huidige samenwerkingsverbanden. Tijdens de interviews is de respondenten gevraagd of ze de huidige samenwerkingen effectief vonden. Over het algemeen konden respondenten hierop geen antwoord geven. “Wat is effectief? Gemengd. Als je het mij vraagt, persoonlijk, dan is dat nog lang niet volwassen (bank B).” De respondenten zijn het erover eens dat de samenwerkingen die nu bestaan niet slecht zijn, maar dat het veel effectiever kan.

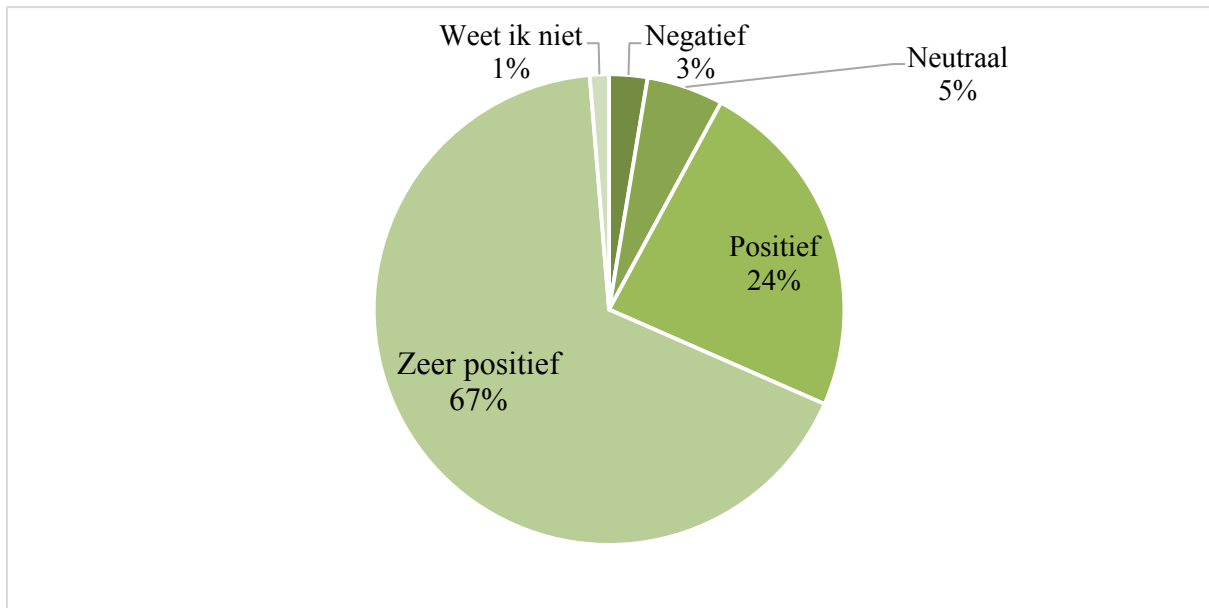
5.4 Invulling mogelijke samenwerking

De vierde onderzoeksvraag waar de enquête en de interviews antwoord op geven is: ***“Op welke manier kan invulling worden gegeven aan een mogelijke verbeterde samenwerking tussen banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?”***

5.4.1 Vragenlijst

In de vragenlijst zijn zes vragen gesteld over de invulling van de mogelijke samenwerking tussen banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring.

Ten eerste is de respondenten gevraagd of ze over het algemeen positief of negatief staan tegenover interbancaire samenwerking met betrekking tot witwasbestrijding. De meerderheid (67%) van alle respondenten zegt zeer positief tegenover interbancaire samenwerking met betrekking tot witwasbestrijding te staan. 3% staat negatief tegenover deze samenwerking. Geen van de respondenten staat zeer negatief tegenover samenwerking.

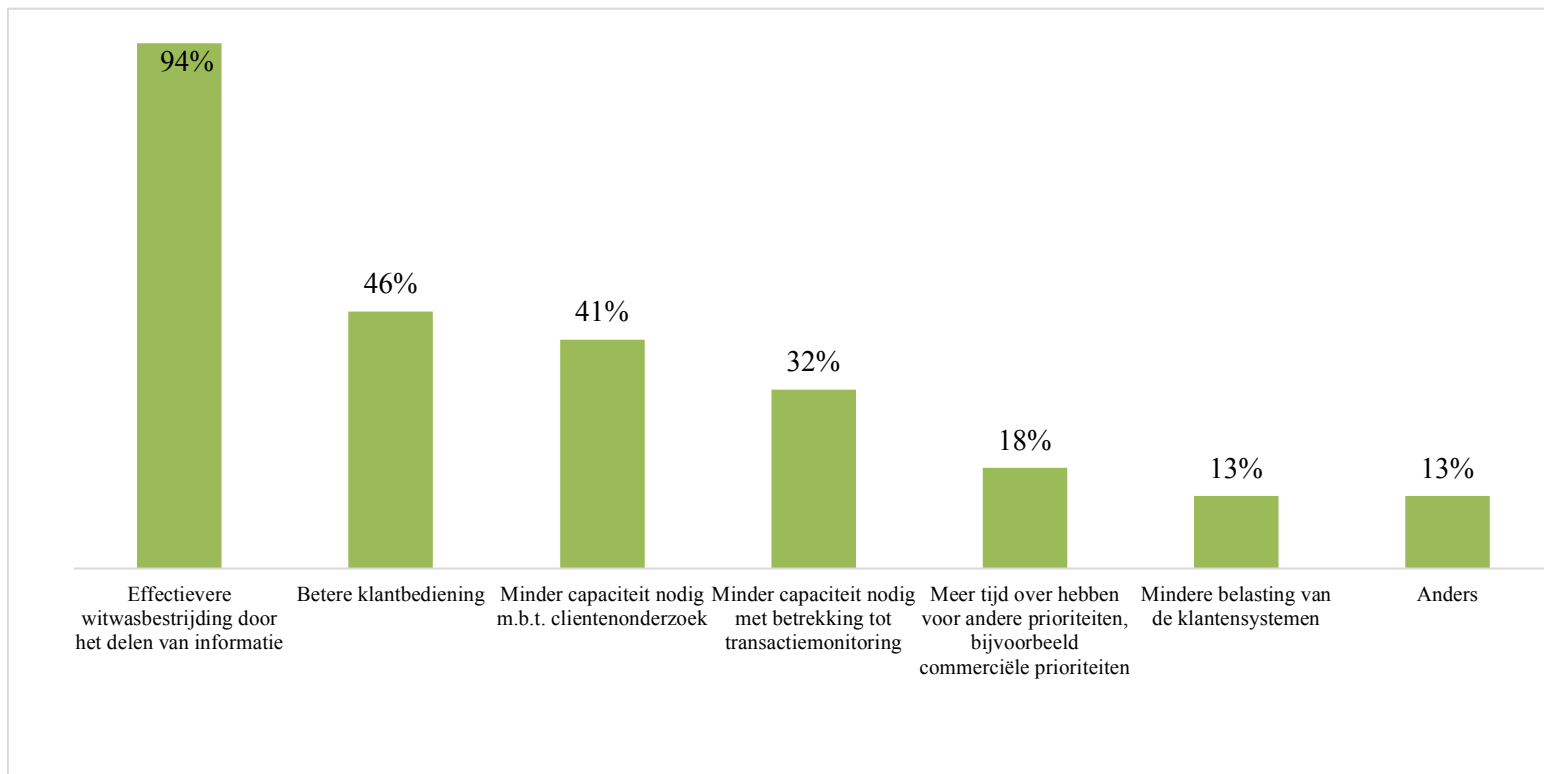

Figuur 9. Hoe de banken staan tegenover interbancaire samenwerking met betrekking tot witwasbestrijding.

De respondenten is gevraagd welke positieve aspecten zij zien bij een mogelijke samenwerking. Hierbij werden aan de respondenten zes onderdelen voorgelegd en konden meerdere antwoorden aangevinkt worden. In figuur 10 komt naar voren dat de optie “effectievere witwasbestrijding door het delen van informatie” door bijna alle respondenten is ingevuld. Verder rapporteren de respondenten de onderdelen “betere klantbediening” en “minder capaciteit nodig m.b.t. cliëntenonderzoek” als de volgende belangrijke aspecten.

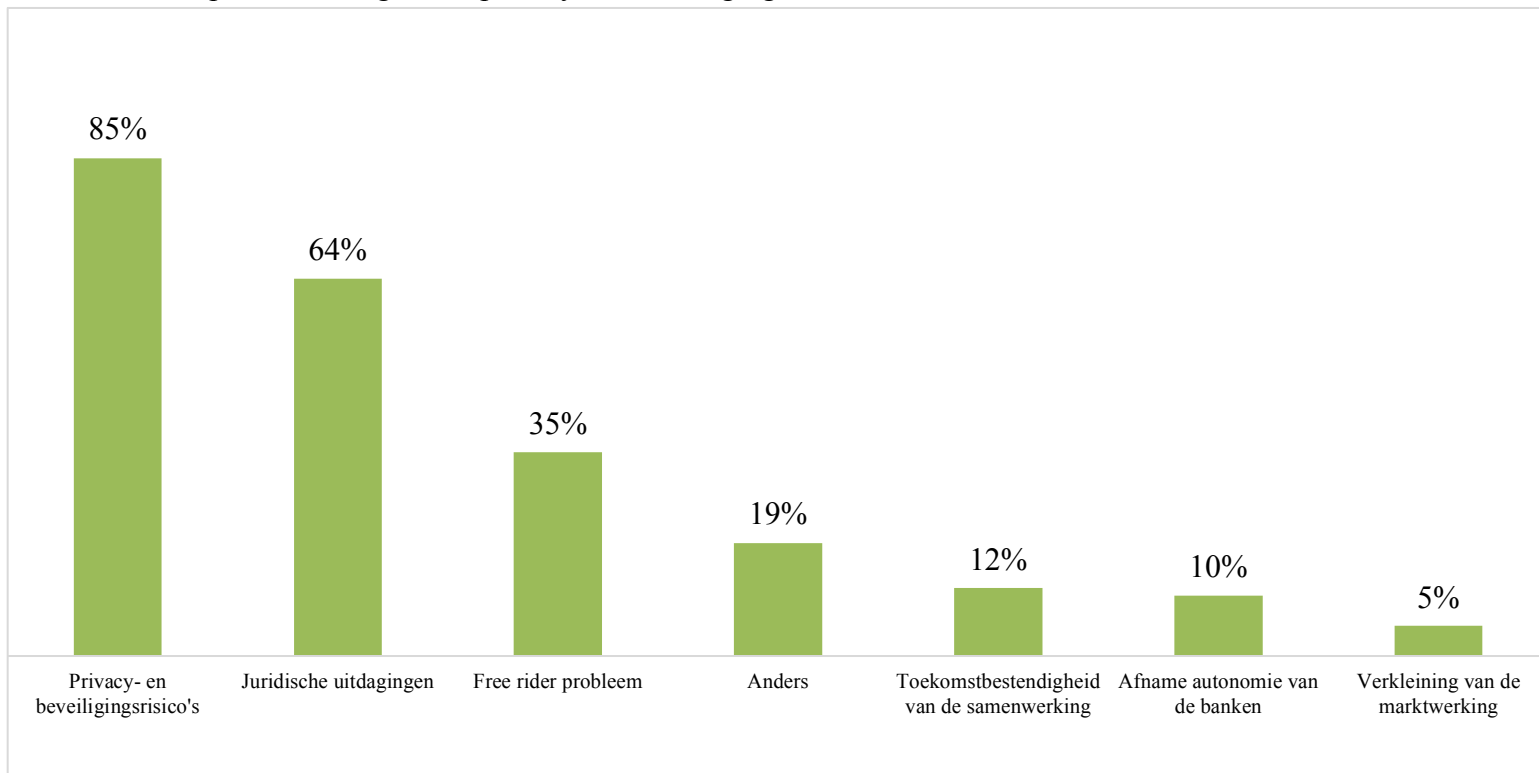
INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Figuur 10. Positieve effecten bij mogelijke onderlinge samenwerking tussen banken.

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Daarna is de respondenten gevraagd naar de risico's en/of belemmeringen bij een mogelijke interbancaire samenwerking. Ook bij deze vraag wordt één aspect door de meeste respondenten ingevuld: privacy- en beveiligingsrisico's.

Figuur 11. Risico's en/of belemmeringen bij mogelijke onderlinge samenwerking tussen banken.

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Daarna is de volgende vraag gesteld: “Onder welke voorwaarden kan volgens u een succesvolle samenwerking tot stand komen?” Hierbij konden de respondenten uit de 12 voorwaarden maximaal 5 antwoorden aanvinken. Uit figuur 12 kan worden afgelezen welke voorwaarden het belangrijkste worden geacht door de respondenten. Het onderdeel “afspraken over de beveiliging van klantgegevens” wordt als belangrijkste geacht. Dit sluit aan bij het grootste risico/ belemmering uit figuur 11. Bovendien acht een ruime meerderheid van de respondenten de onderdelen “doel van de samenwerking bepalen” en “goedkeuring toezichthouder” als vereisten voor de totstandkoming van een succesvolle interbancaire samenwerking.

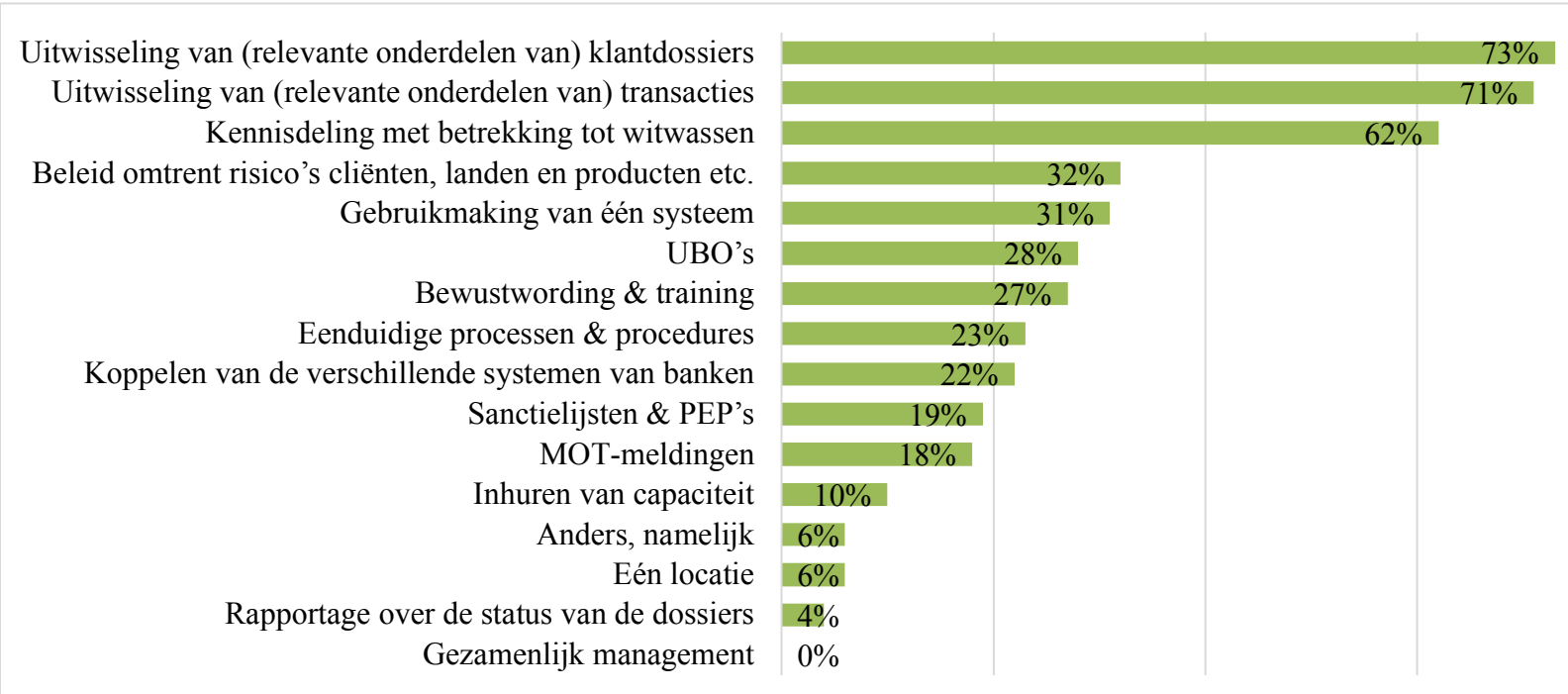

Figuur 12. Voorwaarden voor samenwerking.

Om erachter te komen hoe aan de samenwerking, volgens de respondenten, invulling moet worden gegeven, is gevraagd op welke onderdelen de banken zouden moeten gaan samenwerken. Ook bij deze vraag konden de respondenten uit de voorwaarden maximaal 5 antwoorden aanvinken. Bij deze vraag werden de onderdelen die over de uitwisseling van relevante onderdelen van klantdossiers en transacties gaan, door meer dan 70% van de

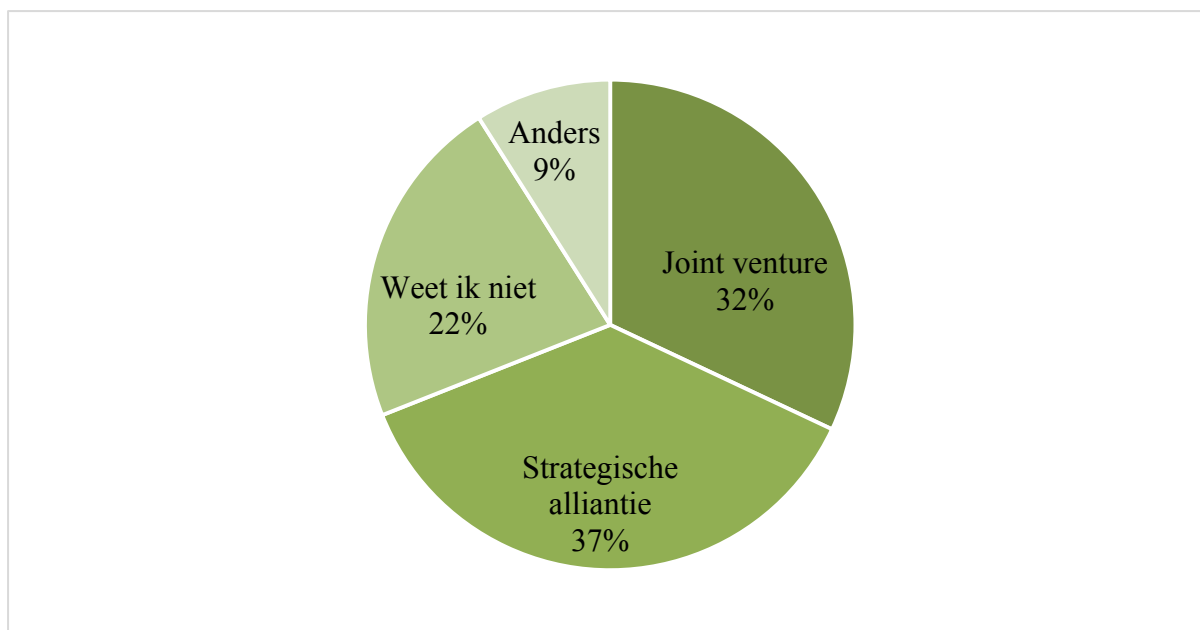
INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

respondenten aangevinkt. Het onderdeel “gezamenlijk management” wordt door geen enkele respondent belangrijk geacht.

Figuur 13. Samenwerking op specifieke onderdelen.

Als laatste werd de respondenten voorgelegd welke vorm de samenwerking tussen banken zou moeten aannemen. 22% van de respondenten heeft ingevuld dat ze niet weten welke vorm het moet gaan aannemen. Strategische alliantie wordt door de meeste respondenten gerapporteerd als de vorm die de samenwerking zou moeten aannemen (37%). Er lijkt dus niet een duidelijke voorkeur voor een bepaalde vorm van samenwerking naar voren te komen.

Figuur 14. Vorm van samenwerking

5.4.2 Interviews

Tijdens de interviews is voornamelijk ingegaan op de invulling van de mogelijke verbeterde samenwerkingen. De respondenten haalden verschillende soorten samenwerkingen aan en de interviewer ging vervolgens dieper in op de aangehaalde mogelijke samenwerkingen. Over het algemeen werd tijdens de interviews duidelijk dat bij een intensievere samenwerking dan op dit moment het geval is, wetgeving veranderd moet worden en pilots gedraaid moeten worden om uit te vinden op welke manier de samenwerking het beste werkt. In de onderstaande tekst zullen de belangrijkste onderdelen die naar voren kwamen tijdens de interviews, wanneer het ging over de invulling van de samenwerking, worden besproken.

Shared service centre. Een vorm van samenwerking die vaak naar voren is gekomen tijdens de interviews, is die van een shared service centre of iets vergelijkbaars. Zo is de respondent van bank B van mening: “We willen naar vergaande vorm samenwerking waarbij je soort van shared service financial crime control hebt.” Hierbij wordt alleen bedoeld op transactiemonitoring, de dossiers zelf blijven volgens deze respondent bij de banken.

De meningen verschillen over hoe zo'n gezamenlijk platform in de praktijk eruit moet komen te zien. Sommige respondenten vinden dat een gezamenlijke ruimte opgericht moet worden, zodat banken op de snelst mogelijke manier met elkaar kunnen overleggen.

Respondent van de FIU-Nederland:

“Als je met elkaar in één ruimte zit, dan loop je sneller naar elkaar toe. Voorwaarde zou wel zijn om in een samenwerking snel naar elkaar kan toelopen. Meerwaarde zit erin dat je snel elkaar kunt opzoeken en het gezamenlijk aanpakt: het multilaterale mag nog niet, dus nu bilaterale maximaal benutten.”

Respondent van bank A vindt dat niet noodzakelijk, aangezien systemen in de toekomst 80% van het werk moeten gaan doen. Georganiseerde bijeenkomsten lijken voor deze respondent genoeg overleg. Deze respondent gaat een stapje verder en denkt dat banken het monitoren van klanten gaan uitbesteden: “Denk bijvoorbeeld aan telecom, dat je opeens iemand aan de lijn hebt uit de andere kant van de wereld, zonder dat je dat doorhebt.”

Een *shared service centre* kan in de praktijk allerlei vormen aannemen. Er kan sprake zijn van een externe organisatie die de werkzaamheden overneemt, als een onderling worden opgezet.

Versillen cliëntencontrole en transactiemonitoring. De meeste respondenten zien meer belemmeringen bij het opzetten van gezamenlijke transactiemonitoring dan gezamenlijke cliëntencontrole. Respondent van een toezichthouder:

“Bij KYC is het niet zo'n probleem, dat is een statisch dossier totdat je een nieuw onderzoek doet, dan heb je een nieuw dossier. In alle versies van zo'n utility, dan moet de klant altijd toestemming geven. Bij transactiemonitoring heb je wel met privacy te maken, omdat partijen informatie gaan delen die niet zomaar gedeeld mag worden. Waar men nu naar gaat kijken is geanonimiseerde informatie.”

Bij een samenwerking op het gebied van cliëntencontrole zou een klant van een bank toestemming moeten geven dat de organisatie het (statische) dossier mag inzien en beoordelen. Bij transactiemonitoring is dit minder makkelijk, aangezien de organisatie dan te maken krijgt met meer privacygevoelige informatie. Sommige respondenten betwijfelen of banken dit ook wel moeten willen. Banken hebben namelijk aangegeven dat transactie-informatie ook gebruikt wordt voor commerciële doeleinden. Wanneer je dit gezamenlijk gaat controleren zou dit misschien niet meer kunnen.

Samenwerking met publieke partijen. Hoewel dit onderzoek zich niet richt op publiek-private samenwerking op het gebied van witwasbestrijding, waren een aantal respondenten van mening dat een goede samenwerking niet uit alleen banken, dus private partijen, kan ontstaan. Samenwerking met publieke partijen is volgens hen noodzakelijk. Dit hangt samen met het eerder genoemde spanningsveld tussen de verantwoordelijkheden van banken en de overheid. Respondent bank C:

“Het gaat om de hele keten. Er moet ook bij publieke partijen ook wat gebeuren. Het is niet alleen de poortwachtersrol bij banken. Banken trekken nu een been bij, over twee jaar zou je kunnen zeggen dat je alle rek eruit hebt gehaald. Als je dan aan de publieke kant niets investeert, dan gaat de maatschappij ook kijken naar de publieke kant kijken.”

Opvallend is dat een toezichthouder juist het tegenovergestelde noemt: “Voor zo’n onderlinge samenwerking tussen banken zouden het de banken zelf moeten zijn.”

Belemmeringen. Voordat een verbeterde onderlinge samenwerking opgezet kan worden, moet rekening worden gehouden met belemmeringen die deze samenwerking op dit moment nog in de weg staan. De grootste belemmering is privacy. Bij het uitwisselen van informatie tussen banken, is de kans groot dat een inbreuk moet worden gedaan op de privacy van de klanten van banken. Vooral met de nieuwe wet AVG is dit nog moeilijker geworden.

Bank C: “De ‘KYC utility’ is haalbaar, maar op dit moment nog niet mogelijk. Dit soort data mogen we op deze schaal helemaal niet delen vanwege de privacy wetgeving.”

Daarnaast is mededinging veelal genoemd door de respondenten. Respondent van toezichthouder: “Je kunt aan een utility nooit je hele cliëntonderzoek uitbesteden – dan krijg je waarschijnlijk ook mededingingsproblemen.”

Internationale samenwerking. Idealiter zou een internationale samenwerking ontstaan, aangezien witwassen een internationaal fenomeen is dat niet alleen bekeken kan worden in nationale context. Respondent van bank D is de grootste voorstander van een internationale samenwerking:

“We zijn maar met 17 miljoen in een zee van honderden miljoenen Europeanen. Het is dus essentieel dat we dit probleem op Europees niveau oplossen. Daarnaast moeten we een keuze maken: of we beleggen deze overheidstaak waar hij hoort (bij de overheid), of we geven de banken de toegang tot essentiële gegevens om deze taak goed te kunnen vervullen. Zoals het nu gaat is ineffectief en ongewenst.”

Respondent van bank C is het hiermee eens: “We zouden ons ook Europees moeten gaan organiseren om de grote stroom eruit te kunnen plukken.”

Valkuilen. De voornaamste valkuil die wordt genoemd, is dat bij een gezamenlijke vorm van cliëntencontrole de banken zich niet meer verantwoordelijk voelen voor hun eigen klanten. Een toezichthouder is hier ook bang voor en benadrukt dat de banken verantwoordelijk blijven voor hun eigen klanten, welke vorm van samenwerking ook ontstaat. Daarnaast zullen de banken nog steeds hun eigen risicobereidheid moeten vormen en op basis daarvan bekijken of ze zaken willen doen met een bepaalde klant.

Initiatiefnemer. De respondenten hebben verschillende actoren genoemd waarvan zij denken dat het initiatief moet nemen voor het opzetten van een verbeterde samenwerking

tussen banken. De grootbanken worden het meeste genoemd. Zij zouden het meeste voordeel halen uit een samenwerking en hebben de middelen om het op te zetten. Respondent van de FIU-Nederland: “De grootbanken moeten een grote rol spelen en zij hebben hier ook echt wel groot belang bij. Qua aantal klanten heeft een grootbank er ook echt meer belang bij dan een kleine bank. Ook heeft een grootbank veel meer expertise.” Respondent van grootbank B is het hiermee eens: “De sector. Grootbanken zijn 90% van de markt. Zij moeten initiatief nemen. Wij betalen het meest voor toezicht, heel duidelijk.” Daarnaast worden de toezichthouders door een aantal banken genoemd. Eén van de toezichthouders is het daar echter helemaal niet mee eens en vindt dat de commerciële banken het voortouw moeten nemen. Verder wordt de Minister van Veiligheid en Justitie genoemd, omdat die verantwoordelijk is voor de veiligheid in Nederland. Eén respondent denkt dat het beter is om het meteen naar Europees niveau te tillen en noemt de Europese ministers van Financiën als initiatiefnemers.

Hoofdstuk 6: Conclusie en discussie

6.1 Samenvatting

In dit onderzoek is getracht antwoord te geven op de centrale onderzoeksvraag: *“Hoe kunnen banken in Nederland beter samenwerken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring ter voorkoming van witwassen?”* Om deze onderzoeksvraag te beantwoorden is zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek uitgevoerd, in de vorm van online enquête en interviews. Er is geprobeerd antwoord te geven op de centrale onderzoeksvraag met behulp van vier deelvragen. In deze paragraaf zullen de deelvragen, op basis van de resultaten van zowel de online enquête als de interviews, worden beantwoord.

6.1.1 Hoe vindt cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden, op dit moment plaats bij banken?

Zoals al duidelijk werd in de eerdere hoofdstukken, moeten banken cliëntenonderzoek en transactiemonitoring uitvoeren om te voldoen aan de verplichte wet- en regelgeving op het gebied van het voorkomen van witwassen. Banken moeten hun klanten zo goed mogelijk kennen en continu monitoren. Wat duidelijk naar voren kwam tijdens de interviews is dat de banken in de afgelopen tijd een groot aantal nieuwe werknemers hebben aangenomen om zo goed mogelijk aan de eisen van de verplichte wet- en regelgeving te kunnen voldoen. Binnen de organisaties van de banken ondervinden respondenten steeds meer bewustwording over het belang van witwasbestrijding bij banken. Uit de enquête blijkt dat het identificeren van risicovolle transacties op dit moment in de hoogste mate bijdraagt aan effectieve witwasbestrijding bij banken.

6.1.2 Welke problemen spelen er bij Nederlandse banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?

Uit de enquête blijkt dat bijna de helft van de respondenten vindt dat banken hun poortwachtersrol niet voldoende vervullen. Tijdens de interviews werden door de respondenten een aantal problemen belicht. Zo werd meerdere keren het probleem van het gebrek aan adequate gegevens van klanten aangehaald. Een aantal respondenten is van mening dat banken hun poortwachtersrol niet goed kunnen vervullen doordat ze geen toegang hebben tot bepaalde gegevens. De respondenten van banken gaven aan dat ze vinden dat banken, binnen de kaders van de huidige wet, al alles doen wat ze kunnen om witwassen tegen te gaan. Bovendien stellen sommige respondenten dat het bestrijden van witwassen primair een overheidstaak is en dat een te grote taak op het bordje van de banken is komen te liggen. Verder bestaat er geen overzicht van hun klanten, doordat er nog niet onderling wordt samengewerkt.

6.1.3 Op welke manier wordt er op dit moment samengewerkt bij cliëntenonderzoek en transactiemonitoring, met als doel witwassen te bestrijden?

Uit de enquête blijkt dat de helft van de respondenten meldt dat banken op dit moment nauwelijks onderling samenwerken op het gebied van witwasbestrijding. Opvallend is dat ruim 30% meldt dat regelmatig samen wordt gewerkt. Dat banken nog niet erg veel samenwerken, kwam terug in de interviews. Sommige respondenten geven aan dat banken wel bezig zijn met het uitzoeken van mogelijke samenwerkingen.

De Nederlandse Vereniging van Banken en het Financieel Expertise Centrum zijn samenwerkingen die zijn aangehaald door de respondenten van de interviews. De respondenten benoemen dat deze samenwerkingen op zich goed zijn, maar nog niet zo sterk als ze dat zouden willen zien.

6.1.4 Op welke manier kan invulling worden gegeven aan een mogelijke verbeterde samenwerking tussen banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?

De resultaten van de enquête laten zien dat bijna alle respondenten positief staan tegenover interbancaire samenwerking op het gebied van witwasbestrijding. Effectievere witwasbestrijding door het delen van informatie zien bijna alle respondenten als een positief aspect van de samenwerking. Privacy- en beveiligingsrisico's wordt gezien als de grootste belemmering van interbancaire samenwerking. Afspraken over de beveiliging van klantgegevens wordt dan ook genoemd als belangrijkste voorwaarde voor een samenwerking. De meeste respondenten vinden de uitwisseling van (relevante onderdelen van) klantdossiers en transacties het belangrijkste. Over welke samenwerkingsvorm er precies moet komen, zijn de respondenten verdeeld.

In de interviews kwam naar voren dat sommige respondenten een *shared service centre* de meest geschikte samenwerkingsvorm vonden. Over de precieze invulling van een

dergelijk gezamenlijk centrum, waren de respondenten verdeeld. De meeste respondenten vinden dat het delen van klantdossiers in ieder geval moet komen. Tijdens de interviews kwam samenwerking met publieke partijen meermaals aan bod. Een aantal respondenten is van mening dat een samenwerking om witwassen te bestrijden niet zonder publieke partijen kan worden opgezet. Een aantal respondenten zou het nog verder uitbreiden, door een internationale samenwerking op te zetten. Er is ook gesproken over de belemmeringen die een interbancaire samenwerking in de weg zouden kunnen staan. De huidige privacywetgeving en mededinging werd vaak genoemd. Als valkuil kwam naar voren dat bij gezamenlijke klantencontroles, de banken zich niet meer verantwoordelijk voelen voor hun eigen klanten. Tot slot is de respondenten gevraagd wie het initiatief voor het opzetten van een samenwerking zou moeten nemen. Verschillende antwoorden werden gegeven: de grootbanken werden het meest genoemd, maar ook de toezichthouders en de Minister van Veiligheid en Justitie.

6.2 Beperkingen van dit onderzoek

Hoewel dit onderzoek met zorgvuldigheid is uitgevoerd, bestaan er ook een aantal limitaties. Allereerst is in dit onderzoek gebruikgemaakt van semigestructureerde interviews. De flexibiliteit van dit soort interviews zorgt ervoor dat niet in elk interview dezelfde vragen zijn gesteld en niet op elk onderwerp even diep is ingegaan. Dit zorgt ervoor dat de resultaten minder gestructureerd zijn, dan dat het geval is bij kwantitatief onderzoek. Daarnaast heeft dit onderzoek te maken met een specifieke onderzoekspopulatie, namelijk personen die werkzaam zijn bij organisaties die te maken hebben met witwasbestrijding bij banken. Om bij deze specifieke groep te komen, zijn de respondenten geworven door het netwerk van het NCI te benaderen. Hierdoor is het onderzoek niet generaliseerbaar voor de hele onderzoekspopulatie. Verder zijn in dit onderzoek wel de drie grootbanken van Nederland ondervraagd, maar zijn slechts twee kleinere banken meegenomen in het onderzoek. Veel

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

meer banken zijn actief in Nederland, waarvan de visies op interbancaire samenwerking op het gebied van witwasbestrijding niet in dit onderzoek terugkomen. Bovendien hebben kleinere banken wellicht andere behoeften dan de grootbanken, die nu oververtegenwoordigd zijn in de resultaten.

Een andere beperking van dit onderzoek is dat het mogelijk is dat de respondenten sociaal wenselijk hebben geantwoord op de vragen. Dit houdt in dat respondenten de vragen hebben beantwoord, op een manier die acceptabel is in de omgeving waarin zij zich bevinden. Dit is met name van toepassing bij de interviews. Banken liggen namelijk heden ten dage onder een vergrootglas, met name als het gaat over witwassen bij banken. Het kan zijn dat respondenten terughoudend zijn geweest met het geven van stellige antwoorden, wat een vertekening van de resultaten als gevolg kan hebben. Bij de enquête waren de respondenten anoniemer: ze hadden de keuze om in te vullen wat hun naam was, maar dit was niet verplicht.

Tijdens het afnemen van de interviews, hebben zich ook situaties voorgedaan waarbij de respondenten over bepaalde vragen niet mochten uitweiden in verband met hun functie binnen de organisatie. Hierdoor kan het zijn dat een respondent niet alle relevante informatie heeft kunnen vertellen, waardoor de onderzoeker geen compleet beeld heeft kunnen verkrijgen van bepaalde problemen en/of situaties.

Verder vond een aantal interviews plaats met twee respondenten. Dit was dan op verzoek van de respondent. Het is mogelijk dat deze respondenten elkaar tijdens het interview hebben beïnvloed in hun antwoorden. Wellicht is het zelfs zo dat de respondenten nog sociaal wenselijker hebben geantwoord, omdat iemand van dezelfde organisatie waar zij werkzaam zijn erbij zat. Verder is de respondenten de mogelijkheid gegeven om het uitgewerkte document van het interview na te kijken en zo nog achteraf aanvullingen te geven. Hierdoor heeft de respondent zijn of haar uitspraken kunnen nuanceren en bijschaven.

Een laatste limitatie is gebaseerd op feedback die is ontvangen naar aanleiding van de enquête. Het gaat om de puntenschaal van vraag 7 van de enquête. Naast dat deze vraag relatief lang is, is de vraag niet door alle respondenten goed begrepen. Hierdoor is het mogelijk dat de resultaten (deels) vertekend zijn. Het nadeel van een online enquête is dat wanneer deze online staat en blijkt dat een vraag niet duidelijk is, de vragen niet meer aangepast kunnen worden. Dat is het risico van het zelf opstellen van een enquête. Een voordeel van de enquête ten opzichte van de interviews is dat de respondenten anoniem konden zijn, waardoor respondenten zich wellicht vrijer voelden om hun eerlijke mening te geven.

6.3 Aanbevelingen vervolgonderzoek

Dit onderzoek is verkennend van aard geweest. Dit betekent dat nog weinig onderzoek is gedaan naar het onderwerp. Verkennende studies resulteren over het algemeen minder gemakkelijk in ‘harde’ conclusies (Bijleveld, 2013), wat ook in het onderhavige onderzoek het geval is. Samenwerkingen tussen banken op het gebied van witwassen is een onderwerp dat, ook internationaal, nog in de kinderschoenen staat, waardoor ook de respondenten over praktische invulling nog niet helder konden aangeven wat volgens hen de beste manier van samenwerken is. De resultaten van dit onderzoek kunnen daarentegen wel worden gezien als goede voorloper van vervolgonderzoek, wat ook noodzakelijk is om in de toekomst interbancaire samenwerking op het gebied van witwasbestrijding op te zetten.

De aanbevelingen voor vervolgonderzoek vloeien voort uit de beperkingen van dit onderzoek. Voor vervolgonderzoek is het ten eerste aan te bevelen dat het op grotere schaal wordt uitgevoerd. In het huidige onderzoek hebben slechts 95 respondenten de enquête ingevuld, terwijl veel meer mensen werkzaam zijn in deze sector. Daarnaast zouden meer mensen geïnterviewd moeten worden, waaronder ook bestuurders van betrokken organisaties en meer werknemers van kleinere banken. Om dit te bewerkstelligen moet meer tijd worden

besteed om dit onderzoek uit te voeren, waardoor meer mensen geïnterviewd kunnen worden. Het beste zou zijn om de interviews alleen individueel af te nemen, om ervoor te zorgen dat de respondenten elkaar niet kunnen beïnvloeden met elkaars uitspraken.

Wanneer interbancaire samenwerking tussen banken op het gebied van witwasbestrijding ook daadwerkelijk is ontstaan, is het van belang om evaluatieonderzoeken te verrichten om de samenwerking te kunnen verbeteren en optimaliseren. Op deze manier kan het uiterste resultaat worden gehaald uit de inspanningen.

6.4 Aanbevelingen voor de praktijk

Dit onderzoek toont aan dat banken zich in toenemende mate bezighouden met het zo goed mogelijk uitvoeren van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring. Banken worden steeds bewuster van de noodzaak van hun taak als poortwachter en nemen serieuze maatregelen om deze taak te kunnen verwezenlijken. De manier waarop deze taken in de huidige situatie worden uitgevoerd is echter niet optimaal, bijvoorbeeld doordat banken hun cliëntenonderzoek niet kunnen verifiëren in de basisregistratie personen. Dit is een voorbeeld van een wettelijke beperking waar banken mee worden geconfronteerd. Door wettelijke restricties kunnen banken ook nog niet onderling gegevens uitwisselen, terwijl ze in dit onderzoek hebben aangegeven dit graag te willen. Het is voor de praktijk van belang dat de mogelijkheden voor wetwijzingen omtrent persoonsgegevens worden bekeken. Het goede nieuws is dat onlangs bekend is geworden dat de Autoriteit Persoonsgegevens hier al mee bezig is, op aanvraag van de ministers (Wolfsen, 2019). Het is aan deze partijen om te onderzoeken hoe de wet ingericht kan worden om de beperkingen voor banken te verminderen.

Duidelijk is geworden dat banken nog weinig met elkaar samenwerken op het gebied van witwasbestrijding, terwijl de meeste respondenten het met elkaar eens zijn dat er hoe dan ook een intensievere interbancaire samenwerking op dit vlak moet komen. Dit onderzoek laat

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

zien dat de respondenten vooral een samenwerking willen, waarbij klantdossiers en transacties worden uitgewisseld. Het is van belang dat de partijen die willen meedoen met de samenwerking, met elkaar in overleg gaan over hoe de samenwerking in de praktijk in zijn werk moet gaan. Hierbij kan bijvoorbeeld een werkgroep worden opgericht, waarbij de verschillende partijen aan meedoen, die het project gaat leiden. Hierbij moet dieper in worden gegaan op de specifieke invulling van interbancaire samenwerking, waarbij de voor- en nadelen van verschillende ideeën naast elkaar worden gelegd. Deze werkgroep zal afspraken moeten gaan maken over onder andere beveiliging van de uitgewisselde informatie en in welke vorm ze willen gaan samenwerken. Daarnaast is van groot belang dat duidelijk wordt welke rol de overheid gaat innemen ten opzichte van de samenwerking. Het kan nuttig zijn om publieke partijen te betrekken bij deze werkgroep, zodat zowel private als publieke betrokken partijen op één lijn liggen qua verantwoordelijkheden en taken.

Literatuurlijst

Algemene Rekenkamer (2014, 6 maart). Bestrijden witwassen: stand van zaken 2013.

Geraadpleegd van

<https://www.rekenkamer.nl/publicaties/rapporten/2014/03/06/bestrijden-witwassen-stand-van-zaken-2013>

Banken.nl. (2019, 24 juni). *Ranglijst grootste Nederlandse banken 2019*. Geraadpleegd op 21

januari 2020, van <https://www.banken.nl/nieuws/21731/ranglijst-grootste-nederlandse-banken-2019>

Betlem, R. (2019, 25 april). DNB roept op tot meer samenwerking banken op witwasdossier.

Het Financieele Dagblad. Geraadpleegd van <https://fd.nl/beurs/1298622/dnb-roept-op-tot-meer-samenwerking-banken-op-witwasdossier#>

Beqiri, V., & Beqiri, N. (2018). Negative effects on the domestic economy caused by money laundering. *Knowledge International Journal*, 27, 87–92.

Bijleveld, C. C. J. H. (2013). *Methoden en Technieken van Onderzoek in de Criminologie*, 5e gewijzigde druk. Den Haag: BOOM.

Boeije, H. (2005). *Analyseren in kwalitatief onderzoek*. Amsterdam: Boom Onderwijs.

De Boer, M. (2019, 15 februari). Volksbank wil goedkoper boeven kunnen vangen. *Het*

Financieele Dagblad. Geraadpleegd van

<https://fd.nl/ondernemen/1289538/volksbank-wil-ook-vanuit-kostenperspectief-centrale-controle-klanten-en-transacties>

De Boer, M., & Bökkerink, I. (2018, 27 november). Poortwachter van bank ziet steeds meer,

maar mag weinig. *Het Financieele Dagblad*. Geraadpleegd van

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

<https://fd.nl/ondernemen/1277883/poortwachter-van-bank-ziet-steeds-meer-maar-mag-weinig>

De Nederlandsche Bank. (2015). *Visie op de structuur van de Nederlandse bankensector: Stabiliteit en efficiëntie door diversiteit en concurrentie*. Geraadpleegd van <https://www.dnb.nl/nieuws/publicaties-dnb/incidentele-publicaties/dnb334189.jsp>

De Nederlandsche Bank. (2019). *Toezicht vooruitblik 2019*. Geraadpleegd van <https://www.dnb.nl/nieuws/publicaties-dnb/toezicht-vooruitblik/dnb380434.jsp>

Driessen, C. (2019, 16 januari). Meer dan ooit heeft de aanpak van witwassen prioriteit. *NRC*. Geraadpleegd van <https://www.nrc.nl/nieuws/2019/01/16/meer-dan-ooit-heeft-de-aanpak-van-witwassen-prioriteit-a3650650>

Elmas, M., Rogozinski, D. J., & Vis, J. T. M. (2019). *Praktijkgids: Bestrijding witwassen & terrorismefinanciering*. Capelle aan den IJssel: Nederlands Compliance Instituut.

Financial Action Task Force. (z.d.). *Money Laundering*. Geraadpleegd op 10 juni 2019, van <https://www.fatf-gafi.org/faq/moneylaundering/>

FIU-Nederland. (2019). *FIU-Nederland jaaroverzicht 2018*. Geraadpleegd van https://www.fiu-nederland.nl/sites/www.fiu-nederland.nl/files/documenten/fiu-nederland_jaaroverzicht_2018_nl_web.pdf

FIU-Nederland. (z.d.). *Organisatie: FIU-Nederland*. Geraadpleegd op 22 januari 2020, van <https://bes.fiu-nederland.nl/nl/over-fiu/organisatie>

Gjoni, M., Gjoni, A., & Kora, H. (2015). Money laundering effects. Gepresenteerd bij International Conference on Management, Business and Economics, Tokyo, Japan.

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Geraadpleegd van

https://www.researchgate.net/publication/330630840_Money_Laundering_Effects

Hoekstra, W. B. (2018, 18 december). *Kamerbrief agenda financiële sector* [Kamerbrief].

Geraadpleegd op 19 juni 2019, van

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/12/17/kamerbrief-agenda-financiële-sector>

Hoekstra, W. B., & Grapperhaus, F. B. J. (2019a, 1 juli). *Aanbiedingsbrief plan van aanpak witwassen* [Kamerbrief]. Geraadpleegd op 1 juli 2019, van

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/06/30/aanbiedingsbrief-plan-van-aanpak-witwassen>

Hoekstra, W. B., & Grapperhaus, F. B. J. (2019b, 1 juli). *Bijlage I bij plan van aanpak witwassen: Onderzoek informatie-uitwisseling* [Kamerbrief]. Geraadpleegd op 23 januari 2020, van

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2019/07/01/onderzoek-informatie-uitwisseling>

Kleinnijenhuis, J. (2019, 25 april). Directeur Nederlandsche Bank: ‘Als ik een boef was, zou ik me rot lachen’. *Trouw*. Geraadpleegd van <https://www.trouw.nl/nieuws/directeur-nederlandsche-bank-als-ik-een-boef-was-zou-ik-me-rot-lachen~bc9ccdae/?referer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F>

Ligthart, E. Y. C., & Suijkerbuijk, M. E. M. (2009). Bijlage 7: De risk-based approach van de Wwft. In A. Wielenga (Red.), *Jaarboek Compliance* (pp. 223–230). Nieuwerkerk aan den IJssel: Gelling Publishing.

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

McDowell, J., & Novis, G. (2001). *Economic Perspectives: An Electronic Journal of the U.S.*

Department of State. *The consequences of money laundering and financial crime*, 6(2), 6–8.

Nederlandse Vereniging van Banken. (2018, 26 september). *Bestrijden witwassen moet top of mind zijn bij banken*. Geraadpleegd op 24 juni 2019, van

<https://www.nvb.nl/nieuws/bestrijden-witwassen-moet-top-of-mind-zijn-bij-banken/>

Nederlandse Vereniging van Banken. (2019a). *Agenda van de Nederlandse bankensector voor 2019 en verder*. Geraadpleegd van <https://www.nvb.nl/media/1232/agenda-nl-bankensector-2019-en-verder.pdf>

Nederlandse Vereniging van Banken. (2019b, 13 september). *Nederlandse banken bundelen krachten tegen witwassen*. Geraadpleegd op 13 september 2019, van

<https://www.nvb.nl/nieuws/nederlandse-banken-bundelen-krachten-tegen-witwassen/>

Nordea. (2019, 19 juli). *The collaboration of six Nordic banks results in a joint KYC company*. Geraadpleegd op 21 juli 2019, van <https://www.nordea.com/en/press-and-news/news-and-press-releases/press-releases/2019/07-05-14h00-the-collaboration-of-six-nordic-banks-results-in-a-joint-kyc-company.html>

NU.nl. (2019, 14 februari). *Rabobank: Banken moeten samenwerken om witwassen te voorkomen*. Geraadpleegd op 22 juli 2019, van

<https://www.nu.nl/economie/5742453/rabobank-banken-moeten-samenwerken-om-witwassen-te-voorkomen.html>

Openbaar Ministerie. (2018). *Onderzoek Houston: Het strafrechtelijk onderzoek naar ING Bank N.V.* Geraadpleegd van <https://www.om.nl/@103953/ing-betaalt-775/>

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

- Pheijffer, M. (2010). *Meldplicht witwassen en financiering van terrorisme*. In Handboek Accountancy. (pp. E1010/01- E1010/40). Alphen aan den Rijn: Samsom.
- Pheijffer, M. (2019, 29 november). Slides college witwassen [Powerpoint]. Geraadpleegd van https://blackboard.leidenuniv.nl/webapps/blackboard/content/listContent.jsp?course_id=_178090_1&content_id=_4872969_1
- Rensman, M., Bruil, A., Van de Steeg, A., & Kazemier, B. (2010). Het aandeel van de drugssector in het nationaal inkomen. *Justitiele Verkenningen*, 36(7), 25–42.
- Rooijers, E. (2018, 1 januari). ING boekt stabiele winst ondanks toenemende kosten. *Het Financieele Dagblad*. Geraadpleegd van <https://fd.nl/ondernemen/1310644/ing-boekt-lichte-winststijging-ondanks-toenemende-kosten>
- Schneider, F. (2010). Turnover of organized crime and money laundering: Some preliminary empirical findings. *Public Choice*, 144(3), 473–486. Geraadpleegd van https://www.researchgate.net/publication/226043344_Turnover_of_Organized_Crime_and_Money_Laundrying_Some_Preliminary_Empirical_Findings
- Soudijn, M. R. J., & Akse, T. (2012). *Witwassen: Criminaliteitsbeeldanalyse 2012*. Geraadpleegd van <https://www.politieacademie.nl/kennisenonderzoek/kennis/mediatheek/PDF/87742.PDF>
- Soudijn, M. R. J. (2017). *Witwassen: Criminaliteitsbeeldanalyse 2016*. Geraadpleegd van <https://www.politie.nl/binaries/content/assets/politie/algemeen/nationaal-dreigingsbeeld-2017/ndb-deelproject-witwassen-cba-2016.pdf>

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Tromp, J. (2019, 25 juli). Voor bijna tien miljard aan (ontdekte) frauduleuze transacties in

2018. *Volkscrant*. Geraadpleegd van <https://www.volkscrant.nl/nieuws-achtergrond/voor-bijna-tien-miljard-aan-ontdekte-frauduleuze-transacties-in-2018~b3eb77ab/>

Unger, B. (2006). De omvang en het effect van witwassen. *Justitiële Verkenningen*, 32(2), 21–33.

Unger, B., Ferwerda, J., Koetsier, I., Gjoleka, B., Van Saase, A., Slot, B., & de Swart, L.

(2018). *Aard en omvang van criminele bestedingen*. Geraadpleegd van <https://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/2790-witwaspiramide.aspx>

Van den Broek, M. (2018). *Banken en financiële markten in vogelvlucht*. Capelle aan den IJssel: Nederlands Compliance Instituut.

Van Koningsveld, T. J. (2008). 'Witwassen: de fasen van het witwasproces getoetst.

Onderneming en Financiering, 9(4), 88–104.

Van Tilburg, R. (2012). *Het financiële overgewicht van Nederland: Over de noodzaak de*

banken af te laten slanken tot een gezonde omvang. Geraadpleegd van

<https://www.somo.nl/nl/wp-content/uploads/sites/2/2012/11/Het-Financi%C3%ABle-Overgewicht-van-Nederland-1.pdf>

Van Tilburg, R. (2013). Het overgewichtprobleem van de Nederlandse bankensector en

aanvullende afslanktips. *TPEdigitaal*, 7(3), 33–44.

Vermeulen, G. P. H. M. (2019). Banken als poortwachters van het financiële stelsel: Werkt

dat een beetje? *Tijdschrift Voor Compliance*, 2019(1), 23–31.

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Verrest, P. A. M. (2006). De strafbaarstelling van witwassen. *Justitiële verkenningen*, 32(2), 41–53.

Vu, T. (2018). De hoofdpunten van het wetsvoorstel Wwft 2018. *De Compliance Officer*, 28(8), 14– 15.

Wolfsen, A. (2019, 16 december). *Advies inzake toegangtotgegevens voorpoortwachters t.b.v. de aanpak van witwassen*. Geraadpleegd op 23 januari 2020, van <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2020/01/14/advies-toegang-tot-gegevens-voor-poortwachters-in-de-aanpak-van-witwassen>

Yin, R. K. (2011). *Qualitative Research from Start to Finish*. The Guilford Press: New York

Bijlagen

Bijlage 1.

Enquête “De mogelijkheden voor een verbeterde interbancaire samenwerking op het gebied van witwasbestrijding”

De mogelijkheden voor een verbeterde interbancaire samenwerking op het gebied van witwasbestrijding

Geachte deelnemer,

Met dit onderzoek proberen we inzicht te krijgen in de mogelijkheden voor banken in Nederland om onderling beter samen te werken op het gebied van witwasbestrijding. Dit onderzoek is onderdeel van een afstudeeronderzoek bij het Nederlands Compliance Instituut voor de master Forensische Criminologie aan de Universiteit Leiden.

Bij het invullen van de vragenlijst zijn een aantal dingen van belang:

- Dit onderzoek gaat specifiek over een mogelijke verbetering van private samenwerking tussen banken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring.
- We zijn in dit onderzoek op zoek naar uw standpunt wat betreft dit onderwerp.
- We behandelen uw antwoorden vanzelfsprekend met de grootste zorgvuldigheid. Uw antwoorden blijven anoniem.
- Het invullen van de vragenlijst duurt ongeveer 10 minuten.

Alvast hartelijk dank voor het invullen van de vragenlijst.

Met vriendelijke groet,
Carmen Hughes
Nederlands Compliance Instituut

De mogelijkheden voor een verbeterde interbancaire samenwerking op het gebied van witwasbestrijding

Algemeen

* 1. Bij wat voor organisatie bent u werkzaam?

- Bank
- Overheid
- Toezichthouder

- Adviesbureau/zzp'er
- Overige financiële instelling

Anders, namelijk

2. Wat is de naam van deze organisatie? (niet verplicht)

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

* 3. Welke functie hebt u binnen deze organisatie?

- Directeur
- Manager
- Teamleider
- 1e lijns CDD Analist
- 2e lijns CDD Analist
- Compliance Officer
- Ambtenaar
- Beleidsmedewerker
- Consultant
- Commercieel medewerker
- Accountant
- Auditor
- Anders, namelijk

* 4. In welke lijn bent u werkzaam?

Hierbij doelen we op het Three Lines of Defense model.

1. De eerste lijn bestaat uit het lijnmanagement (de 'business'). De eerste lijn is primair verantwoordelijk voor de strategie en processen van de onderneming. Daarnaast dient de eerste lijn de risico's van de onderneming te beheersen en mitigeren.
2. De tweede lijn bestaat uit de risicomanagementfunctie, de actuariële functie en de compliancefunctie. Zij faciliteren adequate regelingen en procedures omtrent het beheersen van risico's. Ook dient de tweede lijn de naleving van deze regelingen en procedures te monitoren en het bestuur en de commissarissen hierover te adviseren.
3. De derde lijn bestaat uit de auditfunctie. Deze lijn controleert de kwaliteit van de sturing en de beheersing van de risico's. De rol van deze lijn is het bieden van onafhankelijke en objectieve zekerheid over de interne structuur en risicobeheersing van de onderneming

- Eerste lijn
- Tweede lijn
- Derde lijn
- Dat weet ik niet
- Niet van toepassing

Anders, namelijk

* 5. Bent u tijdens uw werk betrokken bij de operationele uitvoering van cliëntenonderzoek of transactiemonitoring?

- Ja, direct. Ik onderzoek cliënten en/of transacties
- Ja, indirect. Ik onderzoek geen klanten en/of transacties, maar ik ben anderszins betrokken bij cliëntenonderzoek en/of transactiemonitoring (Bv. beleidszaken/management/systeemondersteuning)
- Nee

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

Stimuleren van eigen
oordeelvorming als aanvulling
op de bestaande regels

Anders, namelijk

* 8. In welke mate werken banken volgens u nu al samen op het gebied van witwasbestrijding?

- Niet
- Nauwelijks
- Regelmatig
- Vaak
- Volledig
- Weet ik niet

9. Licht hieronder uw keuze op vraag 8 toe

* 10. Staat u over het algemeen positief of negatief tegenover interbancaire samenwerking met betrekking tot witwasbestrijding?

- Zeer negatief
- Negatief
- Neutraal
- Positief
- Zeer positief
- Weet ik niet

* 11. Welke positieve aspecten ziet u bij een mogelijke samenwerking?

U kunt meerdere antwoorden aanvinken

- Betere klantbediening
- Minder capaciteit nodig met betrekking tot cliëntenonderzoek
- Minder capaciteit nodig met betrekking tot transactiemonitoring
- Mindere belasting van de klantensystemen
- Effectievere witwasbestrijding door het delen van informatie
- Meer tijd over hebben voor andere prioriteiten, bijvoorbeeld commerciële prioriteiten
- Anders, namelijk

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

* 12. Welke risico's en/of belemmeringen ziet u bij een mogelijke samenwerking?

U kunt meerdere antwoorden aanvinken

- Privacy- en beveiligingsrisico's
- Verkleining van de marktwerking
- Free rider probleem (treedt op wanneer een partij geniet van de voordelen van een samenwerking, zonder daarbij gelijke inspanningen te verrichten)
- Afname autonomie van de banken
- Toekomstbestendigheid van de samenwerking
- Juridische uitdagingen
- Anders, namelijk

* 13. Onder welke voorwaarden kan volgens u een succesvolle samenwerking tot stand komen?

U kunt maximaal 5 antwoorden aanvinken

- Afbakening verantwoordelijkheden
- Afspraken over de financiering
- Afspraken over de beveiliging van klantgegevens
- Doel van de samenwerking bepalen (op welke onderdelen gaan we wel, of juist niet samenwerken)
- Afspraken m.b.t. de processen
- Goedkeuring toezichhouder
- Eenduidig beleid
- Afbakening bevoegdheden
- Procedures toe- en uittrading samenwerking
- Duidelijkheid verplichtingen & vrijwilligheid
- Afspraken over aansturing
- Afspraken over verantwoording eigen besluiten van banken
- Anders, namelijk

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

* 14. Op welke onderdelen zouden banken volgens u moeten gaan samenwerken?

U kunt maximaal 5 antwoorden aanvinken

- Uitwisseling van (relevante onderdelen van) klantdossiers
- Uitwisseling van (relevante onderdelen van) transacties
- Gebruikmaking van één systeem
- Koppelen van de verschillende systemen van banken
- Inhuren van capaciteit
- Rapportage over de status van de dossiers
- Kennisdeling met betrekking tot witwassen
- Sanctielijsten & PEP's
- UBO's
- Gezamenlijk management
- Beleid omtrent risico's cliënten, landen en producten, diensten, transacties en afleveringskanalen
- Eenduidige processen & procedures
- Eén locatie
- Bewustwording & training
- MOT-meldingen
- Anders, namelijk

* 15. Welke vorm zou deze samenwerking volgens u moeten gaan aannemen?

- Joint venture. Hierbij werken twee of meer organisaties samen, waarbij een gezamenlijke onderneming is gestart. Deelnemende bedrijven zijn allemaal eigenaar en delen de winsten & verliezen
- Strategische alliantie. Hierbij is er een afspraak gemaakt tussen twee of meer organisaties, waarbij kennis & vaardigheden worden uitgewisseld.
- Weet ik niet
- Anders, namelijk

16. Licht hieronder uw keuze op vraag 15 toe

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

17. U bent bijna aangekomen bij het einde van deze vragenlijst.

Wanneer u aanvullende opmerkingen heeft omtrent dit onderwerp, kunt u deze hieronder toelichten.

Alle opmerkingen die u heeft zijn voor ons relevant.

Wanneer u na het invullen van deze vragenlijst nog aanvullende ideeën en/of opmerkingen heeft, kunt u deze mailen naar c.hughes@compliance-instituut.nl

Hartelijk dank voor uw deelname.

Mocht u nog vragen hebben over het onderzoek, dan beantwoorden wij die graag.

We zijn te bereiken op telefoonnummer 088 99 88 100 of via de mail c.hughes@compliance-instituut.nl

Vanzelfsprekend gaan we vertrouwelijk met uw gegevens om. De resultaten van de vragenlijst zullen met grote zorgvuldigheid worden verwerkt op het kantoor van het Nederlands Compliance Instituut.

Mocht u interesse in de resultaten van het onderzoek hebben, laat dan uw e-mailadres achter. Wij sturen u dan de resultaten toe.

18. Contactinformatie

E-mailadres

Bijlage 2.

Interview onderzoek interbancaire samenwerking.

Algemeen

1. Kunt u iets zeggen over hoe uw organisatie betrokken is bij witwasbestrijding?
2. Wat is uw functie met betrekking tot witwasbestrijding binnen uw organisatie?
3. Heeft u te maken met operationele witwasbestrijding? Hiermee bedoelen we het daadwerkelijk onderzoeken van cliënten en het monitoren van transacties.

Huidige samenwerkingen

1. Op welke gebieden wordt op dit moment samengewerkt door banken?
2. Hoe zien die samenwerkingen eruit?
3. Vindt u deze samenwerkingen op dit moment effectief?
  - a. Indien ja: Wat gaat er dan goed?
  - b. Indien nee: Wat valt er, wat u betreft, nog te winnen bij deze bestaande samenwerkingen?
4. (Afhankelijk van respondent) Is uw organisatie betrokken bij deze samenwerkingen. Zo ja, hoe dan?

Belemmeringen op dit moment

1. Wat is uw mening over de manier waarop cliëntenonderzoeken en transactiemonitoring op dit moment worden uitgevoerd bij banken?
2. Hoe effectief en efficiënt wordt cliëntenonderzoeken bij banken, volgens u, op dit moment uitgevoerd?
3. Hoe effectief en efficiënt wordt transactiemonitoring bij banken, volgens u, op dit moment uitgevoerd?
  - a. Op welke punten effectief en efficiënt?
  - b. Wat kan er beter?
4. Bent u van mening dat (een deel van) de huidige problemen kunnen worden opgelost wanneer banken onderling beter met elkaar gaan samenwerken?
  - a. Waarom wel en waarom niet?

Rol banken als poortwachters

Bijna 40% van de respondenten van de vragenlijst vindt dat banken hun rol als poortwachters slechts in geringe mate bereiken.

1. Bent u het hiermee eens?
2. In welke opzichten zijn banken volgens u verantwoordelijk voor het bestrijden van witwaspraktijken?
  - a. Is dit een terechte taak volgens u?
3. Kunt u iets zeggen over de verhouding tussen verantwoordelijkheden van justitie tegenover die van de banken m.b.t. witwasbestrijding?

Deel 2:

Mogelijke verbeterde samenwerking

Het overgrote deel van de respondenten van de vragenlijst staat positief tegenover interbancaire samenwerking m.b.t. witwasbestrijding.

1. Op welke wijze zouden banken, volgens u, kunnen gaan samenwerken op het gebied van cliëntenonderzoek en transactiemonitoring?
2. Is deze manier van samenwerking haalbaar volgens u?
  - a. Zo ja, op welke termijn denkt u dat samenwerking haalbaar is?

INTERBANCAIRE SAMENWERKING WITWASBESTRIJDING

3. Is er, volgens u, bepaalde wet- en regelgeving die een mogelijke samenwerking in de weg staat?
  - a. Zo ja, welke dan?
4. Ben u van mening dat deze wet- en regelgeving aangepast zou moeten worden om een dergelijke samenwerking wel mogelijk te maken?
5. Denkt u dat een samenwerking de witwasbestrijding bij banken significant zal verbeteren?
6. Stelt u zich voor dat een samenwerking ontstaat, wat zijn dan de grootste valkuilen?
7. Denkt u dat een dergelijke samenwerking stand houdt en duurzaam is?
  - a. Zo ja: kunt u dit toelichten?
  - b. Zo nee: welke zorgen heeft u?

Bijna 40% van de respondenten van de vragenlijst zou de vorm van een strategische alliantie kiezen om interbancaire samenwerking op te zetten.

8. Welke vorm zou het volgens u moeten aannemen?
9. Heeft u zelf al een idee in uw hoofd over hoe deze samenwerking eruit kan komen te zien?
  - a. Welke actoren gaan meedoen? Etc.
10. Wie zou volgens u het initiatief voor het opzetten van de samenwerking moeten nemen?